

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA

VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2021

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

dostává se vám do rukou Výroční zpráva Vojenského historického ústavu Praha za rok 2021. Bohužel i tento rok stejně jako ten předchozí poznamenala světové pandemie COVID-19, která komplikovala běžný provoz v nejrůznějších směrech. Nicméně přesto se naší instituci dařilo postupovat kupředu a plnit úkoly, které před námi stály a které jsme si stanovili.

Za nejdůležitější skutečnost považuji to, že i přes značné covidové svízele se nám podařilo udržet tempo prací generální rekonstrukce komplexu budov Armádního muzea Žižkov. Rekonstrukce tak již postoupila do své závěrečné fáze, v níž se práce přesunuly do vnitřních částí budov a k přípravě nových expozic. Právě jim je nyní věnována celá naše pozornost. Středobodem expozic se stanou předměty ze sbírky VHÚ Praha a intenzivně v tomto směru pracují naši kurátoři, restaurátoři a další odborní pracovníci. Ve zhotovených maketách vitrín postupně zkušebně instalují ty předměty, které budou v expozicích vystaveny. Není přitom vždy jednoduché rozhodnout, který exponát bude vystaven - u mnohých jsme si jisti, u některých ale dochází k definitivnímu rozhodnutí právě až během zkušebních instalací. To nám pomáhá vytvořit ideální podobu expozic. Můžeme již přitom s radostí oznámit, že muzeum bude pro veřejnost poprvé otevřeno dne 28. října 2022.

V akviziční oblasti nastalo, stejně jako v předešlých letech, k rozšíření našich sbírek. V mnoha případech se jedná o velmi atraktivní, cenné exponáty. I s nimi se budou moci návštěvníci našich muzeí zanedlouho seznámit. Patří k nim například letoun Jakovlev JAK-40, speciální dopravní vrtulník Mil Mi-8, unikátní pistole z limitované edice Tobruk, vzácný výsadkářský pamětní odznak, ojedinělé umělecké artefakty - např. obraz Platona Dějeva *Vlastizrádce* z roku 1937 - a mnohé další sbírkové předměty. Velmi aktivně pracujeme i na rozšíření tematické sbírky týkající se zahraničních misí.

Výraznou měrou se Vojenský historický ústav Praha představil i ve sféře výstavní a muzejní. Vytvořili jsme četné expozice, na tvorbě mnohých jsme se podíleli. Bohužel kvůli pandemickým opatřením nešlo některé z naplánovaných výstav realizovat. Z těch uskutečněných lze zmínit především expozici *(Po)zapomenutí legionářů*, která se uskutečnila v Písecké bráně v Praze 6. Pokračoval i cyklus výstav před budovou Generálního štábu Armády České republiky: prostřednictvím expozice *Válečný rok 1941* jsme si připomenuli období druhé světové války,

historii československého a českého výsadkového vojska zpřítomnila výstava *Červené barety – meče armády hroť*, 80. výročí začátků bojů o Tobruk, jichž se českoslovenští vojáci účastnili, dokumentovala výstava *Tobruk – příběh pěšího praporu*. Realizované výstavy VHÚ Praha je také nyní možné nalézt i na našich internetových stránkách vhu.cz. V rámci projektu Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha byla v září 2021 slavnostně zahájena výstava *Pro koho kvetou vlčí máky*, a to v Komunitním centru pro válečné veterány v Brně.

Širokou činnost pracovníků VHÚ Praha je možné doložit i vydanými odbornými publikacemi a studii publikovanými v renomovaných odborných časopisech. Tyto fundované práce významným způsobem obohacují nejen českou, ale i světovou vojenskou historiografii. Naši pracovníci se rovněž aktivně účastnili – pokud to bylo v rámci nestandardního covidového režimu možné - tuzemských či mezinárodních konferencí a rozvíjeli přednáškovou činnost.

Naše aktivity směřují rovněž do sféry vzdělávání a práce s dětmi a mládeží. V Leteckém muzeu Kbely pokračovala i v roce 2021 geocachingová hra *Zachraň letce Peřinu*, která hráče seznamuje s příběhem Františka Peřiny, československé letecké legendy. Intenzivně vrcholí příprava inovativních edukativních programů určených pro Armádní muzeum Žižkov. Některé oblíbené akce pro veřejnost (jako je například tradiční Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany) nám pandemická situace nedovolila v roce 2021 realizovat. Věříme, že se s návštěvníky v nadcházejícím roce již setkáme.

Rád bych při této příležitosti poděkoval všem pracovníkům Vojenského historického ústavu Praha za práci, kterou v roce 2021 odvedli. Děkuji také Ministerstvu obrany České republiky, které nám vytváří dobré podmínky pro naše působení. Stejně tak bych chtěl vyjádřit svůj dík zástupcům Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie, bez jejichž podpory a spolupráce by naše činnost nebyla možná. Poděkování patří i všem státním a soukromým subjektům, které nás podporují, a pochopitelně všem návštěvníkům a příznivcům VHÚ Praha z řad nejširší veřejnosti. Budeme se těšit na viděnou v příštím roce 2022, v již zrekonstruovaném Armádním muzeu Žižkov.

brig. gen. Mgr. Aleš KNÍŽEK, ředitel Vojenského historického ústavu Praha

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA	2
OBSAH	4
1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA	7
1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI.....	8
2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA	9
2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ.....	10
3 HISTORIE VHÚ PRAHA.....	13
3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ	13
3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ.....	14
4. STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2021	16
4.1 POKRAČUJÍCÍ REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV	16
4.2 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA.....	17
5 KOMISE VHÚ PRAHA.....	18
5.1 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST	18
5.1.1 VÝBĚR NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH PŘÍRŮSTKŮ ROKU 2021	21
5.2 VÝSTAVNÍ KOMISE	30
5.3 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY	31
6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY.....	35
6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA	36

6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK A ODDĚLENÍ SBÍRKOVÝCH FONDŮ	39
6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK	40
6.3.1 VÝBĚR SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ RESTAUROVANÝCH V ROCE 2021.....	41
7 KNIHOVNY VHÚ PRAHA	49
7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA.....	49
7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA	51
7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2021	53
8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST	63
8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY	63
8.2 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST	64
9 PREZENTAČNÍ ČINNOST	66
9.1 KALENDÁRIUM	66
9.2 NÁVŠTĚVNOST	67
9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV	68
8.3.1 HISTORIE	68
8.3.2 SOUČASNOST	69
9.3.3 EDUKATIVNÍ PROGRAMY	70
9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY.....	71
9.4.1 HISTORIE	71
9.4.2 STÁLÁ EXPOZICE	75
9.4.3 VÝSTAVA.....	79
9.4.4 AKCE PRO VEŘEJNOST	79

9.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY	80
9.5.1 HISTORIE	80
9.5.2 STÁLÁ EXPOZICE	82
9.5.3 AKCE PRO VEŘEJNOST	90
9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA.....	91
9.6.1 NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY	91
9.6.2 MUZEUM HRADNÍ STRÁŽE	92
9.6.3 JÍZDÁRNA RUZYŇSKÝCH KASÁREN.....	92
9.6.4 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA.....	95
9.7 VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA V ROCE 2021	97
9.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ	102
10. VYDAVATELSKÁ ČINNOST	106
10.1 MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA (VÝBĚR)	106
10.2 ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH (VÝBĚR)	106
IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY	109

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.

Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti. Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany, Národní památník hrdinů heydrichiády a další externí výstavní prostory.

Vědeckovýzkumná činnost VHÚ Praha je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje. VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO.

Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ Praha;
- pořádání či spolupořádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;
- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu, popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ Praha a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje;
- poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;
- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a šesti specializovanými odbory:

Ředitelství VHÚ PRAHA	Ředitelství odboru muzeí	Oddělení správy muzejních sbírek	Skupina letecké muzeum
		Oddělení sbírkových fondů	Skupina Expozice Resslova Skupina muzejní pedagogiky
		Oddělení restaurování a konzervování	
	Ředitelství odboru historicko- dokumentačního	Oddělení správy vojenské historie	
		Oddělení výuky a vzdělávání	
		Oddělení vojenských knihoven	
	Ředitelství odboru zahraničních aktivit, komunikace a propagace	Oddělení monitoringu zahraničních operací	
		Oddělení komunikace vztahů s veřejností	
		Oddělení podpory aktivit MO	
	Ředitelství odboru provozně ekonomického	Oddělení logistiky	
		Oddělení ekonomické a provozní	
	Ředitelství odboru ostražby	Oddělení ostražby objektů	
		Oddělení kynologie	
	Ředitelství odboru produkčního a prezentačního	Oddělení produkční	
		Oddělení grafické	

2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. prosinci 2021:

ŘEDITELSTVÍ VHÚ PRAHA

Ředitel VHÚ Praha: brig. gen. Mgr. Aleš Knížek

Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, plk. Ing. Martin Mlčoch

ODBOR MUZEÍ

Ředitel: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.

Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení správy muzejních sbírek

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Zástupce vedoucího oddělení: Miroslav Khol

Oddělení sbírkových fondů

Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Zdeněk Polčák

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování

Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

ODBOR HISTORICKO DOKUMENTAČNÍ

Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich, Ph. D

Zástupce ředitele odboru: PhDr. Prokop Tomek, Ph.D.

Oddělení vojenské historie

Vedoucí oddělení: PhDr. Prokop Tomek, Ph.D.

Oddělení vojenských knihoven

Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar, BBus. (Hons.), DiS.

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

Oddělení výuky a vzdělávání

Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Paleček, Ph.D.

ODBOR ZAHRANIČNÍCH AKTIVIT, KOMUNIKACE A PROPAGACE

Ředitel odboru: Mgr. Pavel Löffler

Zástupce ředitele: Bc. Hana Benešová

Oddělení monitoringu zahraničních operací

Vedoucí oddělení: kpt. Mgr. Pavel Stehlík

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností

Vedoucí oddělení: Bc. Hana Benešová

Oddělení prezentační

Vedoucí oddělení: Daniel Zavoral

Zástupce vedoucího oddělení: Libor Petruš

ODBOR PREZENTAČNÍ A PRODUKČNÍ

Ředitel odboru: Ludovít Kiš

Zástupce ředitele: Ing. Andrej Havroš

Oddělení produkční

Vedoucí oddělení: Ing. Andrej Havroš

Zástupce vedoucího oddělení: Olga Endlová

Oddělení grafické

Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král

Zástupce vedoucího oddělení: Andrea Bělohlávková

ODBOR PROVOZNĚ EKONOMICKÝ

Ředitel odboru: plk. Ing. Martin Mičoch

Zástupce ředitele: Ing. Filip Celba

Oddělení logistiky

Vedoucí oddělení: Ing. Filip Celba

Oddělení ekonomické a provozní

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. René Kunc

ODBOR OSTRAHY

Ředitel odboru: Ing. Jaroslav Beneš

Zástupce ředitele: Ing. Milan Blaško

Oddělení ostrahy objektů

Vedoucí oddělení: Ing. Milan Blaško

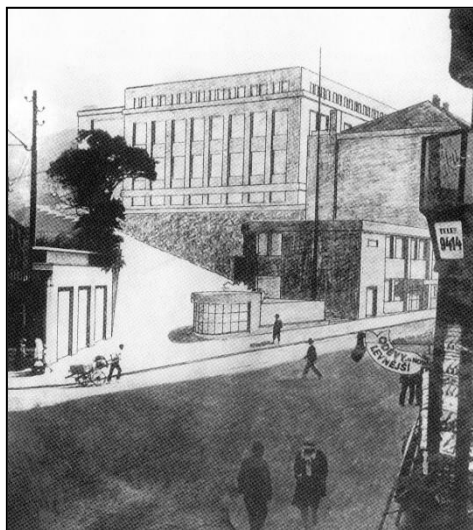
Oddělení kynologie

Vedoucí oddělení: Tomáš Budík

3 HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé, v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici. Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen Památník odboje, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo, zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií. Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji, tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ

V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně. Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku.

Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před nímž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Pantheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938, vzhledem k politické situaci k tomu již nedošlo. Definitivně byl dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.

Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky

zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i ve vzdálené cizině. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení republiky, posilovala vlastenecké citění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu, když se zpochybňovaly dosavadní jistoty, nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.

Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl označen za nositele “legionářské ideologie” a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část, budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součástí tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag). Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět. Během okupace byli někteří vedoucí pracovníci Památníku zatčeni a uvězněni, mnozí bývalí zaměstnanci, kteří zůstali na svobodě, se zapojili do odboje.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje. Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářské tradice I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako v celé společnosti prošel také VHÚ důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se pod vedením Hlavní politické správy ČSLA, VHÚ stal v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.

Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin a úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa v krátkém období druhé poloviny 60. let měl po vpádu vojsk Varšavského paktu v srpnu 1968 za následek nové rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.

Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí ve prospěch sociálně politických výzkumů. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila převážně společenskou objednávku ve formě angažovaných výstav. Pádem komunistického režimu se před VHÚ Praha otevřela možnost reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu. Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní

restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Československé armády. V souvislosti s rozpadem společného státu došlo ke změně názvu instituce na Historický ústav Armády České republiky.

Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), zabývající se hlavním a profilujícím tématem ústavu – výzkumem dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření jeho činnosti nebylo zvoleno náhodně. Národní odboj byl považován za rozhodující státní, demokratickou a vlasteneckou tradici našich národů, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády. Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a procesy bezprostředně předcházející a následující prvnímu a druhému odboji a procesy s ním nerozlučně spjaté.

K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k tradičnímu názvu Vojenský historický ústav. V důsledku značné redukce pracovníků musely být přehodnoceny vědecko-výzkumné úkoly a mnohé další aktivity. Situaci se však podařilo velmi záhy stabilizovat, o čemž svědčí mimo jiné i vydávání časopisu Historie a vojenství od roku 2004 ve zcela nové úpravě, postupné rozšiřování výzkumných úkolů, nejprve o období III. odboje a poté o činnost příslušníků AČR v misích OSN, NATO a EU, značné rozšíření a revitalizace stálých expozic v muzeích VHÚ Praha a množství krátkodobých výstav.

4. STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2021

V roce 2021 se ve Vojenském historickém ústavu Praha se uskutečnila či pokračovala řada významných událostí, jejichž výběr vám nyní představíme:

4.1 POKRAČUJÍCÍ REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV

Rekonstrukce komplexu budov Armádního muzea Žižkov byla zahájena na konci léta roku 2018 a v jejím rámci dochází především k zcela zásadnímu rozšíření výstavních prostor, a to zhruba na trojnásobek původních. Nejviditelnější změnou je zastřešení původně otevřené dvorany a nový vchod do muzejních expozic, což bude pro návštěvníky velkou novinkou. Do muzea se bude vstupovat z boku hlavního schodiště, vstup bude v podzemí a odtud pak budou návštěvníci mířit do jednotlivých sálů. Vedle výstavních prostor zde vznikají i nové přednáškové sály. Část výstavních prostor bude i v přízemí jedné z administrativních budov. Novinkou bude nejen rozměrný sál místo bývalé knihovny, tak i sál pro aktuální výstavy.

V expoziční části bude nově nainstalován i výtah, který návštěvníky doveze do mimořádně atraktivních míst: až do nejvyššího patra západní budovy, kde bude umístěna kavárna s výhledem na velkou část historického centra Prahy. Kavárna bude mít otevřenou terasu a výtvarně se bude nést v prvorepublikovém duchu. Zastřešením dvorany dojde k získání prostoru, v němž se budou konat společenské akce, koncerty atd., bude zde možné pořádat i slavnostní akty týkající se armády a ministerstva obrany, mohou zde být realizovány krátkodobé výstavy i vystaveny některé exponáty.

V uplynulém roce 2021 postoupila rekonstrukce nezadržitelně do své další fáze, a to i přes nepříznivou epidemiologickou situaci ve světě, kterou způsobila pandemie COVID-19. Již na přelomu roku 2020/2021 byla pro veřejnost byla asi největší viditelnou změnou renovace původní fasády budovy muzea, při které byl zachován její historický a původní ráz. Během roku 2021 se práce přesunuly již dovnitř muzea, zejména se jednalo o přípravu nových expozic. Více informací a fotografií k probíhající rekonstrukci Armádního muzea Žižkov je možné nalézt v kapitole 6. *Péče o sbírky muzejní povahy*, případně lze sledovat aktuální informace na webových stránkách VHÚ Praha www.vhu.cz, kde jsou ke zhlédnutí i ojedinělé videoukázky dokumentující novou podobu Armádního muzea Žižkov

4.2 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA

Miroslav KHOL

V listopadu 2021 předal náměstek ministra obrany pro řízení sekce správy a řízení organizací Lukáš Klučka Pamětní odznak armádního generála Karla Janouška vedoucímu Leteckého muzea VHÚ Miroslavu Kholovi. Slavnostní ceremoniál předání Pamětního odznaku se uskutečnil v salóнку Domu armády Praha.

Miroslav Khol patří k důležitým osobnostem v oblasti českého vojenského muzejnictví, je bytostně spjat s Leteckým muzeem Kbely, kde působí již déle než čtvrt století. I díky němu, jeho osobnímu zaujetí pro oblast historie našeho i světového letectví, patří kbelské muzeum k nejvýznamnějším institucím tohoto druhu v Evropě. Připomeňme jak mimořádnou erudovanost Miroslava Khola, jeho odborné renomé, tak ale i osobní vstřícnost a lidský přístup. Vyznamenání je tak jen přirozeným potvrzením respektu, který Miroslav Khol mezi svými kolegy, spolupracovníky, ale i v celém resortu Ministerstva obrany České republiky požívá.

Miroslav Khol začal po absolvování základní školy studovat na Střední průmyslové škole elektrotechnické, obor sdělovací a telekomunikační technika. Po maturitě v roce 1985 nastoupil do Výzkumného ústavu 030 (dnešní Vojenský technický ústav Letectva a PVO), kde pracoval ve skupině elektrického a speciálního vybavení letadel. Ve VHÚ Praha začal pracovat v roce 1995 jako správce expozice Leteckého muzea Kbely. Od roku 2017 je zástupcem vedoucího oddělení správy muzejních sbírek a vedoucím Leteckého muzea Kbely. Podílel se na realizaci expozic a příležitostných výstav v Leteckém muzeu a v areálu Staré Aerovky. Je autorem a spoluautorem několika knižních publikací a řady časopiseckých článků v periodikách s leteckou a vojenskou tematikou.

5 KOMISE VHÚ PRAHA

5.1 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2021 přibylo do sbírek VHÚ Praha 35 613 sbírkových předmětů, které tvoří celkem zaevidovaných 2 936 přírůstkových čísel (z toho jedno nerealizováno, takže použitých 2 935).

Předměty do sbírek VHÚ Praha byly získány následovně:

Nákupy	601
Dary	1 794
Výzkum a sběr	2 347
Převody	81
Převod z fondu R	451
Vlastní	30 338
Výměny	1

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha za rok 2021 (přírůstky):

I. chladné zbraně a zbroj	3
II. palné zbraně do roku 1870	5
III. pistole a revolvery	4
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	7
V. automatické zbraně	15
VI. dělostřelecký materiál	8
VII. střelivo do RPZ a kulometů	0
VIII. stejnokroje a výstroj	103
IX. bodáky	0
X. archeologie	4
XI. faleristika a drobná plastika	147
XII. výtvarné umění	6
XIII. varia	141
XIIIM. varia mise	3 533
XIV. vexilologie	6

XV. cínové figurky	1
XVI. spojovací materiál	13
XVII. letecký materiál	38
XVIII. chemický materiál	31
XIX. historická fotografie	31 031
XX. bojová, automobilová a obrněná technika	27
XXI. ženijní materiál	253
XXII. týlový materiál	67
XXIII. hudebniny	0
XXIV. kosmonautika	4
XXV. padáky	1
XXVI. meteorologie	0
XXVII. filmotéka	11
XXVIII. modely	114
XXIX. grafika	38
XXX. dary	2

5.1.1 VÝBĚR NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH PŘÍRŮSTKŮ ROKU 2021

JAKOVLEV JAK-40 K

Jakovlev Jak-40 byl malý sovětský, třímotorový dopravní letoun z poloviny 60. let minulého století. Měl být náhradou za stroje Iljušin Il-12 a Il-14. Jeho první prototyp vzletl 21. října 1966. V roce 1968 začaly pak Jaky-40 létat na pravidelných linkách. Jejich kapacita byla od 24 do 32 cestujících, podle varianty a posádku tvořili zpravidla dva piloti a palubní technik. Byly používány jak k přepravě osob, tak i pro vojenské účely. Celkem bylo vyrobeno na 1 010 Jaků-40, včetně prototypů a z toho asi 125 kusů bylo exportováno do mnoha zemí světa. Letouny Jak-40 užívaly i Československé státní aerolinie, Československá lidová armáda a létaly i v naší vládní letce. Jaky Armády České republiky sloužily na základně Praha-Kbely a byly vysoce ceněny pro svoji spolehlivost, dobré letové vlastnosti a nízké provozní náklady.

Stroj trupového čísla 1257 byl vyroben v roce 1978 jako varianta K s možností konvertibilně uspořádat kabinu, a s rozměrnými nákladovými vraty na levoboku trupu.

Jeho zálet provedl dne 29. března 1978 pilot Vanjaščin. Následně byl předán zákazníkovi, to jest Ministerstvu vnitra ČSSR. Poté dlouho létal pod „bezpečnostní“ registrační značkou OK-BYJ.

Do vojenských služeb se dostal počátkem roku 1999. Převzal jej VÚ 8407 Praha a úspěšně jej provozoval až do října 2020. Poté byl v rámci ukončení provozu typu odstaven a určen pro sbírku VHÚ. K 20. říjnu 2020 měl nalétáno 8 303 h 41 min, při 8 814 startech. Do sbírky VHÚ byl stroj převeden v květnu 2021 a záhy dne 4. června 2021 za vydatné pomoci příslušníků 24. zDL Praha-Kbely přetažen po zemi do prostor venkovní expozice Leteckého muzea VHÚ.

Technické údaje: pohonné jednotky tvořily tři dvouproudové motory Ivčenko AI-25, každý o tahu 14,7 kN, rozpětí 25 m, délka 20,36 m, výška 6,5 m, prázdná hmotnost 10 140 kg, maximální vzletová hmotnost 16 100 kg, maximální rychlost 600 km/, dolet 1 800 km.

MIL MI-8 P (MI-9)

Mezi velice zajímavé a unikátní exponáty Leteckého muzea VHÚ patří od nedávné doby také speciální dopravní vrtulník Mil Mi-8 P, uzpůsobený pro přepravu až osmnácti pasažérů a posádky. Od jiných strojů této verze se ale zásadně liší řadou detailů, z nichž asi nejmarkantnější byla kruhová okna kabiny cestujících a pouze jeden boční nouzový východ. Tento vrtulník byl totiž původně v roce 1983 vyroben v mateřském burjatském závodě v Ulan-Ude jako Mil Mi-9, což bylo označení pro speciální létající velitelské stanoviště, zajišťující pomocí rozsáhlé radiotechnické výbavy spojení a velení mezi pozemními vojsky a letectvem. Takto vybavený stroj pak byl dodán jako jediný do tehdejšího Československa a zařazen na počátku roku 1984 k VÚ 5579 Bechyně.

Pro své speciální určení nebyl zřejmě příliš využíván, protože ještě k 10. červenci 1997 měl nalétáno pouhých 409 hodin. Mezitím létal u útvarů v Plzni, Prostějově a Přerově. Po provedení II. generální opravy v Leteckých opravách Kbely byl červenci 2003 přidělen trvale VÚ 8407 Praha. Následně z něj bylo k počátku roku 2004 demontováno speciální vybavení pro Mi-9 a při další generální opravě, tentokrát již v LOM PRAHA, ukončené v říjnu 2010, byl zástavbou speciálního vybavení pro dopravní vrtulníky upraven na verzi Mi-8 P, tehdy dostal také nové „dopravní“ zbarvení. Ve své nové roli poměrně často létal v rámci 24. základny Dopravního letectva v Praze-Kbelích až do října roku 2017. Tehdy byl jeho provoz ukončen s celkovým náletem 4 344 hodin a 13 min. Poté byl tento zajímavý vrtulník nabídnut do sbírky VHÚ a v listopadu 2021 do ní oficiálně převeden, aby se vzápětí stal exponátem venkovní expozice Leteckého muzea VHÚ.

Technické údaje: motory 2xIzotov TV 2-117A o výkonu 1 103 kW (1 499 k), průměr nosného rotoru 21, 29 m, celková délka 25,35 m, hmotnost prázdného vrtulníku 7 282 kg, max. rychlost 250 km/h, dolet 650 km.

UNIKÁTNÍ PISTOLE Z EDICE TOBRUK

V roce 2021 měla premiéru další limitovaná edice pistolí CZ 75 České zbrojovky a.s., Uherský Brod. Nejvýznamnější tuzemský výrobce ručních palných zbraní si tentokrát za téma zvolil letošní osmdesáté výročí zapojení československých vojáků do obrany lybijského města Tobruk na pobřeží Středozemního moře v roce 1941. S ideou edice CZ 75 Tobruk přišel duchovní otec předchozích výročních sérií zbraní CZ, renomovaný český rytec René Ondra, jehož Engraving Art Studio se tradičně ujalo špičkově provedeného zdobení (jako základ posloužily pistole CZ 75 B ráže 9 mm Luger/9×19 ze současné produkce). Cílem bylo důstojným způsobem připomenout kulaté jubileum úspěšného nasazení Československého pěšího praporu 11 – Východního, který od 21. října do 10. prosince 1941 pod velením podplukovníka Karla Klapálka po boku dalších spojeneckých jednotek ve velice náročných podmínkách hájil strategicky důležité přístavní město Tobruk, obklíčené německo-italskými vojsky. Pro čs. odboj šlo o důležitou událost: Čechoslováci zde svými činy i ztrátami (devět jich padlo, mnoho desítek utrpělo zranění) západním Spojencům opět prokázali, že na

osvobození své vlasti nemíní jen čekat, ale že jsou ochotni a schopni za ně bojovat. Po roce 1948 se komunistický režim pokoušel význam západní části druhého československého odboje potlačit, „tobrucké krysy“ však nikdy neupadly do úplného zapomnění. Na to byla jejich role příliš velká. Po roce 1989 došlo k jejich rehabilitaci, obrana Tobruku se stala pevnou součástí bojových tradic dnešní Armády České republiky a zařadila se mezi pravidelně připomínané události, na které můžeme být právem hrdi.

Za VHÚ Praha se do projektu CZ 75 Tobruk zapojili zejména kurátor sbírky stejnokrojů a stejnokrojových součástek Zdeněk Špitálník a historik Tomáš Jakl, který např. vybral heslo použité na pravé straně těla a navrhl doplnit čs. vlajku na střenkách oválným odznakem z roku 1943, zavedeným u čs. jednotek ve Velké Británii jako límcový odznak pro čs. veterány ze Středního východu. Podílel se rovněž na přípravě brožury, která je přikládána ke každé zbrani této edice a graficky působivou formou přibližuje působení čs. vojáků na Středním východě v letech 1940–1943. Zdobení edice CZ 75 Tobruk navazuje na sérii Operace Anthropoid. Takto má vzniknout esteticky sladěná řada výročních zbraní CZ s druhoválečnými motivy. Další v pořadí by měla být edice věnovaná čs. pilotům RAF. Jeden exemplář z této unikátní limitované edice bude i ve sbírce VHÚ Praha.

PLATON DĚJEV, VLASTIZRÁDCE, 1937

K příležitosti 20. výročí bitvy u Zborova vytvořil malíř a legionář Platon Dějev pozoruhodné realistické dílo s prvky kubismu. Představuje postavu ruského legionáře v životní velikosti, který se stal na konci války obětí rakousko-uherských internacionalistů. Na krku má zavěšenou tabulku s textem ve třech jazycích – němčině, maďarštině a češtině: Vlastizrádce – člen čechoslovácké legie. Je oděn do bílé košile a jezdeckých kalhot. Červenobílá bikolora na čepici značí jeho příslušnost k čs. legiím. Ve výrazných kubistických tvarech na pozadí obrazu dominují odstíny zeleně a červánků. Autor tímto dílem vzdal hold všem legionářům, kteří položili své životy na frontách první světové války. Dílo je signováno v levé dolní části: Platon Dějev 1937.

Platon Dějev (1901–1981) pocházel z Cetynje v Černé Hoře. Jeho rodiče byli ruské národnosti. Mládí strávil již v Jekatěrinburku, kde vystudoval Umělecko-průmyslovou školu. V roce 1918 se přihlásil do čs. armády. Byl zařazen nejprve k čs. střeleckému záložnímu pluku, později působil v hodnosti svobodníka v týlovém intendanstvu. Po návratu do Československa v září 1920 pokračoval v uměleckém studiu ve speciálce u profesora Jakuba Obrovského. Ve dvacátých letech pracoval jako výtvarný referent v redakci Československého legionáře, od roku 1931 pak jako hlavní restaurátor Karáskovy galerie v Praze. Vydal řadu kulturně-historických publikací, z nichž asi nejznámější je výpravné encyklopedické dílo Výtvarníci-legionáři (1937).

Plátno, olej, 1950 x 1150 mm.

Umělecké dílo bylo získáno do sbírky VHÚ Praha formou nákupu v roce 2021.

STŘEPINA ZARAŽENÁ VE STROMU

Během stavby kontrolního stanoviště v prostoru Plitvických jezer došlo při kácení jednoho ze stromů, určených pro stavbu stanoviště, k objevení střepiny, která byla zarostlá v kmenu stromu a nejspíše pocházela z dob bojů za 2. světové války. Následně byla střepina s kusem okolního kmene jedním z vojáků vyjmuta a uschována na památku.

Mise OSN UNPROFOR (United Nations Protection Force) byla jednou z prvních zahraničních operací, kam byli vysláni vojáci České a Slovenské Federativní republiky po roce 1989. Mise UNPROFOR byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991. O účasti naší armády v mírových misích na území bývalé Jugoslávie rozhodla vláda

tehdejší České a Slovenské Federativní republiky svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992. Na území Jugoslávie byl vyslán československý prapor v síle 500 osob rozčleněných do tří rot. Jednotka měla za úkol vytvořit řadu kontrolních a propouštěcích stanovišť, organizovala mobilní pozorovací týmy či doprovázela konvoje s humanitární pomocí a uprchlíky. Mise pokračovala i po rozdělení federace. Na základě rozhodnutí Parlamentu České republiky byl vojenský kontingent českého praporu v období od února do března 1994 posílen o dalších 480 osob a celkově dosáhl prapor počtu 958 příslušníků. Od dubna 1995 na tuto činnost navázala následná operace UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation). Celkem se obou operací v letech 1992–1995 zúčastnilo ve čtyřech praporech 2 250 československých a českých vojáků. Střepina byla do sbírky Vojenského historického ústavu Praha získána v roce 2021.

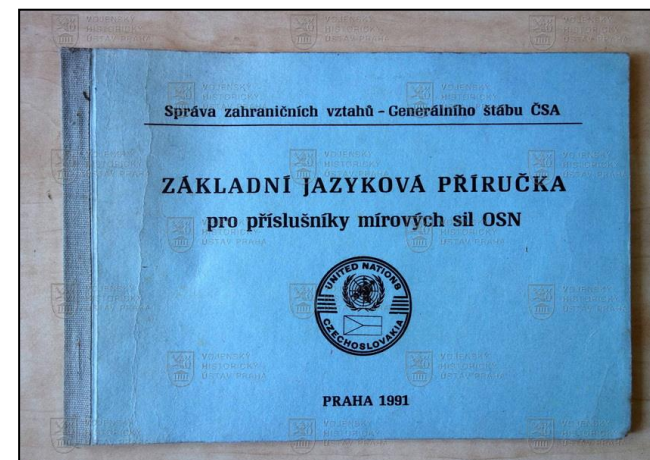

JAZYKOVÁ PŘÍRUČKA PRO PŘÍSLUŠNÍKY MÍROVÝCH SIL OSN PO PŘÍSLUŠNÍKOVI MISE UNPROFOR

Jazykovou příručkou pro příslušníky mírových sil OSN dostávala převážná většina vojáků, kteří vycestovávali na zahraniční operaci. Jazyková příručka byla česko-anglická a obsahovala především odborná slova. Příručka vznikla v roce 1991 při začátku formování mise UNPROFOR, při její tvorbě byly použity praktické zkušenosti čs. vojenských pozorovatelů z účasti na misích OSN UNTAG a UNAVEM a další poznatky z misí UNTSO, UNDOF a UNFICYP. Mise OSN UNPROFOR (United Nations Protection Force) byla jednou z prvních zahraničních operací, kam byli vysláni vojáci České a Slovenské Federativní republiky po roce 1989. Mise UNPROFOR byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991. O účasti naší armády v mírových misích na území bývalé Jugoslávie rozhodla vláda tehdejší České

a Slovenské Federativní republiky svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992. Na území Jugoslávie byl vyslán československý prapor (po rozpadu ČSFR už jen český prapor) v síle 500 osob, rozčleněný do tří rot. Jednotka měla za úkol vytvořit řadu kontrolních a propouštěcích stanovišť, organizovala mobilní pozorovací týmy či doprovázela konvoje s humanitární pomocí a uprchlíky. Mise pokračovala i po rozdělení federace. Na základě rozhodnutí Parlamentu České republiky byl vojenský kontingent českého praporu v období od února do března 1994 posílen o dalších 480 osob a celkově dosáhl prapor počtu 958 příslušníků. Od dubna 1995 na tuto činnost navázala následná operace UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation). Celkem se obou operací v letech 1992–1995 zúčastnilo ve čtyřech praporech 2 250 československých a českých vojáků.

Předmět byl do sbírky VHÚ Praha získán v roce 2021.

ČESTNÝ PAMĚTNÍ ODZNAK ZA SLUŽBU V MISI IFOR

Snaha mezinárodního společenství o stabilizaci situace v regionu Bosny a Hercegoviny po válce v Bosně a Hercegovině (1992–1995) vyústila na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN ve zformování mezinárodní vojenské mise pod vedením NATO. Mise trvající od 20. prosince 1995 do 20. prosince 1996 nesla název IFOR (Implementation Force) a měla za cíl především kontrolovat někdejší nepřátelské armády v dané oblasti. Operace IFOR se v průběhu roku 1996 zúčastnili také příslušníci Armády České republiky.

S ohledem na tuto skutečnost byl téhož roku rozkazem ministra obrany České republiky ze dne 2. 9. 1996, Věstník MO č. 19/1996, zřízen Čestný pamětní odznak za službu v misi IFOR. Byl udělován osobám, které se podílely na plnění úkolů v rámci mise IFOR a projeví při plnění povinností iniciativní přístup. Pamětní odznak kruhového tvaru o průměru 40 mm při síle 3 mm s povrchovou úpravou starobronzu. Stuha o šíři 38 mm je světle modrá se dvěma bílými pruhy na středu. Na středu plochy je umístěn plasticky převýšený nápis IFOR, přičemž písmeno „I“ tvoří levý

profil lidské tváře. Nad nápisem vlaje česká vlajka, pod nápisem se nachází palmová ratolest. V horních 2/3 plochy je umístěn plasticky převýšený znak ministerstva obrany České republiky, pod znakem se nachází nápis: MINISTERSTVO OBRANY / ČESKÉ REPUBLIKY. Exemplář byl do sbírky Vojenského historického ústavu získán převodem v roce 2021.

AMERICKÁ POLNÍ LÁHEV

Součástí nově zaváděného nosného systému M1956 americké armády bylo i pouzdro na polní láhev. Bylo vyrobeno z olivově zeleného plátna s filcovou podšívkou, na opasek se umísťovalo pomocí dvou železných klipů. Během války ve Vietnamu se tyto obaly používaly i na nošení zásobníků do pušky M-16. Láhev z olivově zeleného polyethylenu o obsahu 1 quart (0,95 litru) byla do americké armády zavedena v roce 1962. Ze stejného materiálu je i šroubovací uzávěr s těsněním. Na těle láhve jsou uvedeny instrukce k použití (pouze na vodu, neumísťovat láhev k otevřenému ohni) a na dně je přejímací značka (US) a rok 1966. Plastová láhev nahradila více než půl století používaný hliníkový typ M1910.

Předmět byl do sbírky VHÚ získán nákupem v roce 2021.

AMERICKÁ TROPICKÁ BLŮZA S MASKOVACÍM POTISKEM

Americká armáda v souvislosti s válkou ve Vietnamu zavedla koncem šedesátých let nový stejnokroj do tropických podmínek s maskovacím potiskem. Vítězem zkoušek v roce 1962 se stal čtyřbarevný potisk nazývaný dnes jako ERDL (podle autorů návrhu Engineer Research and Development Laboratory). Tento vzor byl vyvinutý již v roce 1948, ale na své zavedení čekal celých dvacet let. Používal se na blúzách, kalhotách a kloboucích, částečně na potazích na přilby, či vložkách do ponča. Z maskovací tkaniny ale místní výrobci produkovali nejružnější další typy pokrývek hlavy a oděvních součástí. Není bez zajímavosti, že tento maskovací potisk ovlivnil celou řadu vzorů po celém světě, včetně vzoru současných stejnokrojů AČR. Představovaná blůza byla vyrobená v roce 1970. Střih je shodný jako olivově zelený stejnokroj pro horké podnebí zavedený v roce 1965. Na přední části je čtveřice navrch našitých kapes se sklady, překlopy jsou se skrytým zapínáním. Tkanina je vyrobená v úpravě rip-stop, která zabraňuje dalšímu trhání.

Předmět byl do sbírky VHÚ získán nákupem v roce 2021.

ČESKOSLOVENSKÁ BLŮZA ROTNÉHO Z POVOLÁNÍ

V roce 1949 zanikla v československé armádě kategorie délesloužících poddůstojníků a rotmistrovského sboru. Na místo toho byl vytvořen status poddůstojníků z povolání. Ti měli nárok na nošení důstojnického stejnokroje s příslušným označením. Hodnostní označení na představované blůze rotného z povolání odpovídá stejnokrojovému předpisu z prosince 1950 a je provedeno pomocí 30 mm širokého žlutého pásku. Nárameníky pro pěchotu odpovídají sovětskému vzoru, tvarem se shodují s vycházkovými nárameníky pro mužstvo a poddůstojníky, jsou však připínací, jako u důstojníků. Blůza je vyrobena z vlněného sukna, má navrch našité náprsní kapsy s přehyby a překlopkami, spodní kapsy jsou všité, kryté překlopkou. Zapínání kapes je pomocí malých zlatých stejnokrojových knoflíků s meči (o průměru 15 mm). Zapínání blůzy pak pomocí 4 velkých stejnokrojových knoflíků s meči (o průměru 21 mm). Na klopách chybí předepsané límcové výložky. Blůza byla vyrobena v roce 1957 národním podnikem ARMA Prostějov a patřila rotnému Antonínu Kužílkovi.

Předmět byl do sbírky VHÚ získán darem v roce 2021.

PŘEDMĚTY ÚSTNÍ HYGIENY

Součástí drobného hmotného inventáře získaného archeologickým odkryvem komplexu německé protiletadlové obrany mosteckého „Hydráku“ z let 1944 až 1945 jsou také předměty ústní hygieny – kartáčky na zuby a zubní pasta. Předměty byly získány z výplní latrín zasypaných popelem z kamen v ubikacích. Jámy měly čtvercové a obdélné půdorysy o rozměrech ca 1 x 1 m a 2 x 1 m a byly umístěny ve dvojicích a trojicích u ubikací obsluh. Z jejich výplní pochází dva zubní kartáčky a část tuby od zubní pasty. Kartáčky jsou plastové, jeden z nich je úmyslně zlomený, druhý nese logo v podobě překrývajících se písmen CG a nápis „Registered CA JO MA“, štětiny jsou obroušené až k násadce. Tuba s plastovým uzávěrem nese zbytek nápisu Zahnpaste. Kartáčky a uzávěr z umělé hmoty dokládají rozšíření plastů a také důraz na zdraví vojáků v poli.

V roce 2021 byl nález předán do sbírky VHÚ Praha Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v.v.i.

VZÁCNÝ VÝSADKÁŘSKÝ PAMĚTNÍ ODZNAK

Do sbírek VHÚ Praha, konkrétně do podsbírky Faleristika a drobná plastika, se dostal zcela unikátní přírůstek. Pamětní odznak, který nechali vyrobit čs. výsadkáři bojující za druhé světové války a který posléze distribuovali mezi své kamarády a spolubojovníky. V sedmdesátých letech vznikla v Československu unikátní série pamětních odznaků. Za jejím vznikem stáli bývalí českoslovenští parašutisté zvláštní skupiny D exilového ministerstva národní obrany v Londýně.

Smaltované odznaky byly miniaturou britské parašutistické nášivky z doby druhé světové války. Malou sérii těchto miniatur nechali na své náklady vyrobit Čestmír Šikola, radista výsadku CLAY a Rudolf Pernický, velitel výsadku TUNGSTEN. Odznaky pak distribuovali mezi své spolubojovníky, veterány československých výsadků z Velké Británie. Z tohoto důvodu jsou dnes tyto odznaky velmi vzácné. Kromě rodin potomků výsadkových veteránů se pouze snad jen dva exempláře nacházejí v soukromých sbírkách. Jeden z těchto odznaků získala v první polovině osmdesátých let paní Helen Weinland, pracovnice velvyslanectví Spojených států amerických v ČSSR. Na recepci, pořádané tehdy americkým

vojenským přidělcem v Praze, jí jej věnoval jeden z tehdy přítomných výsadkových veteránů. Prostřednictvím velvyslanectví České republiky ve Washingtonu, DC, nyní paní Weinland věnovala tento vzácný exemplář Vojenskému historickému ústavu Praha. Dne 11. srpna 2021 jej řediteli VHÚ Praha, brigádnímu generálovi Aleši Knížkovi, předal pracovník úseku přidělců obrany velvyslanectví České republiky ve Washingtonu, podplukovník Jiří Klepetko.

5.2 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, výpůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militarií.

Během roku 2021 výstavní komise zasedla 10x a řešila 258 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo výpůjčky sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2021 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených jinému zařízení	3 848
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	1
Udělení vývozních povolení	9
z toho trvalých:	8
Z toho dočasných:	1

5.3 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

VHÚ Praha je instituce zaměřující se nejen na připomínání a uchovávání slavných vojenských tradic, ale také na udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách. Právě k tomuto účelu byla v roce 2002 zřízena „Komise vojenských tradic a symboliky“, která neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ Praha a v poslední době k nejvytíženějším poradním orgánům ředitele.

Ačkoliv se rok 2021 nesl v první řadě ve znamení vrcholícího boje proti pandemii viru COVID-19 za aktivní účasti příslušníků Armády České republiky, činnost Komise vojenských tradic a symboliky tato skutečnost nijak výrazněji neovlivnila, a členové komise se tak mohli v průběhu roku až na výjimky věnovat řešení všech druhů žádostí, dotazů a úkolů, jichž se na stole Komise objevilo více jak padesát.

Úkolům, které se týkaly tvůrčí oblasti působení Komise vojenských tradic a symboliky, v letošním roce stejně jako minulého roku 2020 vévodily žádosti ve věcech faleristické tvorby. Pokračující mise v Pobaltí generovaly vytvoření Pamětního odznaku pro 6. úkolového uskupení eFP (Enhanced Forward Presence) v Lotyšsku, dále vytvoření Pamětního odznaku 4. úkolového uskupení elektronického boje eFP EW (Enhanced Forward Presence Electronic Warfare) působícího na Litvě a tamtéž působícího 1. úkolové uskupení pozemní protivzdušné obrany AČR eFP GBAD (Enhanced Forward Presence Ground Based Air Defence). Rovněž v souvislosti s pokračující výcvikovou misí v Mali došlo na zřízení Pamětního odznaku 4. úkolového uskupení AČR Mali EU TM / MINUSMA a Pamětního odznaku 5. úkolového uskupení AČR Mali EU TM / MINUSMA. V rámci faleristické tvorby související s tradicemi organizačních celků AČR byl zaveden Pamětní odznak Velitelství pozemních sil, který vznikl za aktivní spoluúčasti Komise, majora Ladislava Kabáta a praporčíka Přemysla Zamazala. Podobně tomu bylo v případě Komise posuzovaného návrhu Pamětního odznaku 100 let posádky Lipník nad Bečvou, který vznikl za aktivní spoluúčasti nadrotmistra Lukáše Kotka. Okolnosti vyžadovaly rovněž aktualizaci podoby Pamětního odznaku Národního vojenského představitele České republiky v SHAPE (Supreme Headquarters Allied Power Europe), neboť původní dekorace schválená roku 2007 nesla na aversu původní provedení znaku Národního vojenského představitele České republiky v SHAPE z roku 2007, které již není aktuální, a musel být tudíž nahrazen současným znakem, platným od roku 2014. Vedle zmíněných příkladů faleristické tvorby Komise lze zmínit rovněž aktualizaci podoby Pamětní mince náčelníka Vojenské policie.

Výrazně méně byla v letošním roce zastoupena znakovitost. V této oblasti činnosti Komise došlo mimo jiné ke zřízení znaku Znak Sekce správy a řízení organizací, který s ohledem na mnohostrannou náplň činnosti uvedené sekce představoval velmi nesnadný úkol – výsledkem je jeden z nejsložitějších znaků v rámci resortu Ministerstva obrany a Armády České republiky. Ve znaku Sekce správy a řízení organizací jsou zastoupené Vojenské lesy a statky spolu s Vojenským lesním úřadem (řez kulatinou), Armádní Sportovní Centrum Dukla (oštěp) i vojenské

zdravotnictví (Had). Prvek vrtule, který zde symbolizuje Letecké opravny Malešice (LOM Praha), Odbor dohledu nad vojenským letectvím (ODVL) a Výzkumný a zkušební letecký ústav (VZLÚ), doplňuje montážní klíč, který odkazuje na Vojenský opravárenský podnik Nový Jičín (VOP), Vojenský technický ústav Praha (VTÚ) a Vojenský výzkumný ústav Brno (VVÚ). Poslední figura v podobě rozevřené knihy symbolizuje Vojenský historický ústav Praha (VHÚ), Odbor pro válečné veterány (OVV) a příspěvkovou organizaci Volareza. S ohledem na mezinárodní cvičení se spojenci v rámci NATO byl zaveden také jednorázový znak mezinárodního cvičení TOBRUQ ARROWS 2021. Ve vztahu k žádosti o aktualizaci znaku nynější Agentury profesního rozvoje a podpory aktivit, která se ukázala jako opodstatněná, je na místě zmínit vytvoření a schválení nového znaku, který akcentuje symboliku vzdělávání (kniha) a jazykové přípravy (globus) a tím odkazuje na zrušený znak někdejšího Školícího a vzdělávacího střediska Ministerstva obrany, jehož pokračovatelem je v současnosti právě Agentura profesního rozvoje a podpory aktivit.

Závěrem tohoto příspěvku je třeba zmínit ještě vexillologickou tvorbu, již v roce 2021 připadl v rámci činnosti Komise nejmenší díl a již zde můžeme prezentovat schválenou podobou bojového praporu - Praporu podpory Nasaditelných sil.

Výběr ukázek z činnosti Komise vojenských tradic a symboliky:

*Pamětní odznak 4. úkolového uskupení AČR
Mali EU TM / MINUSMA*

*Pamětní odznak 5. úkolového uskupení AČR
Mali EU TM / MINUSMA*

*Pamětní odznak 4. úkolového uskupení
eFP EW Litva*

*Pamětní odznak 6. úkolového uskupení AČR
eFP Lotyšsko*

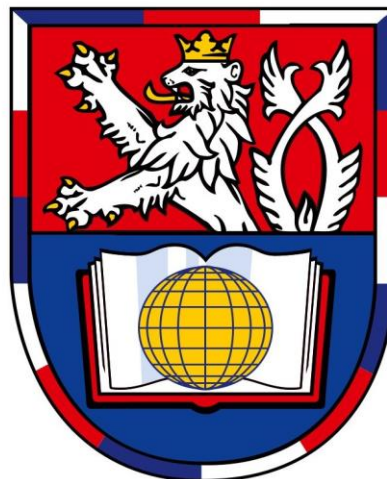
*Pamětní odznak 1. úkolového uskupení AČR
eFP GBAD Litva*

*Pamětní odznak Národního vojenského
představitele ČR v SHAPE*

Znak Sekce správy a řízení organizací

Znak Agentury profesního rozvoje a podpory aktivit

Znak mezinárodního cvičení TOBRUQ ARROWS 2021

Pamětní mince náčelníka Vojenské policie

Bojový prapor Praporu podpory posádky Lipník nad Bečvou

Pamětní odznak 100 let Nasaditelných sil

6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

Rok 2021 stále představoval složitou situaci pro všechny. Muzejní a výstavní sféru nevyjímaje. Pandemie COVID-19 uzavřela muzea, znemožnila uskutečnit některé akce pro veřejnost, realizovat výstavy atd. V uplynulém roce jsme se sice již navraceli k běžnému režimu, ale velmi pomalu a za určitých podmínek stanovených v rámci epidemiologických opatření. Pracovní nasazení zaměstnanců odboru muzeí nikterak po celou dobu nepolevilo, ba naopak. Čas byl intenzivně využit k přípravám nových expozic v rámci VHÚ Praha, zejména pro Armádní muzeum Žižkov, aby bylo vše připraveno na moment, kdy stavitelé předají hotové dílo a započne tak okamžitě instalace exponátů a vše s tím související. Cílem je návštěvníkům zpřístupnit Armádní muzeum Žižkov v následujícím roce již v jeho definitivní a kompletní podobě se všemi stálými expozicemi.

Samotná kompletní rekonstrukce Armádního muzea Žižkov již nezadržitelně ocitla ve své druhé polovině. Muzeum již získává svou budoucí definitivní podobu nejen exteriéru, ale i interiéru. Změny a pokroky jsou viditelné při každotýdenních kontrolních dnech na stavbě. Na počátku roku 2021 byla veřejnosti představena zrestaurovaná fasáda. Z budovy muzea již byla odstraněna většina lešení a byl tak umožněn pohled na vyčištěnou a zrestaurovanou fasádu celého objektu, tvořenou takzvanou tvrdou omítkou. K rekonstrukci bylo přistoupeno i z toho důvodu, že se jedná o podstatnou součást výrazu architektonické realizace architekta Jana Zázvorky. Z tohoto důvodů bylo v rámci přípravy projektu jeho celkové rekonstrukce na základě konzultací s odborníky v oblasti památkové péče, rozhodnuto upustit od realizace zcela nové omítky a zaměřit se na restaurování a obnovu původní. Více informací o restaurování fasády Armádního muzea Žižkov lze nalézt v článku ředitele odboru plk. Mgr. Michala Buriana, Ph.D. na stranách 106-107 časopisu *Historie a vojenství* 1/2021, nebo na webových stránkách VHÚ Praha, kde se nachází rubrika věnovaná rekonstrukci AMŽ.

V roce 2021 pokračovalo i v rozšiřování muzejních sbírek či péči o ně, zejména formou odborných restaurátorských a konzervátorských prací, více v kapitole 6.3 *Preventivní ochrana a ošetření sbírek*.

6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v CES MK ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR. Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2021 byl celkem 249 429. Jednotlivé kategorie podrobněji:

Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2021:

I. chladné zbraně a zbroj	3 734
II. palné zbraně do roku 1870	2 424
III. pistole a revolvery	2 729
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 381
V. automatické zbraně	2 979
VI. dělostřelecký materiál	2 911
VII. střelivo do RPZ a kulometů	6 720
VIII. stejnokroje a výstroj	18 558
IX. bodáky	1 038

X. archeologie	2 118
XI. faleristika a drobná plastika	16 064
XII. výtvarné umění	8 618
XIII. varia	47 490
XIV. vexilologie	1 496
XV. cínové figurky	12 482
XVI. spojovací materiál	1 915
XVII. letecký materiál	2 165
XVIII. chemický materiál	932
XIX. historická fotografie	44 052
XX. bojová, automobilová a obrněná technika	1 267
XXI. ženijní materiál	574
XXII. týlový materiál	2 694
XXIII. hudebniny	1 818
XXIV. kosmonautika	91
XXV. padáky	304
XXVI. meteorologie	183

XXVII. filmotéka	18 973
XXVIII. modely	1 378
XXIX. grafika	40 001
XXX. dary	1 340

6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK A ODDĚLENÍ SBÍRKOVÝCH FONDŮ

VHÚ Praha plánovitě získává, shromažďuje, trvale uchovává, eviduje, odborně zpracovává a umožňuje veřejné užívání sbírky, respektive sbírkových předmětů, které jsou hmotnými doklady dokumentujícími vývoj vojenské činnosti, zejména z minulosti a současnosti českého a československého státu, jakož i technické a výrobní tradice v oblasti vojenství a příbuzných oborů české i zahraniční provenience.

Oddělení správy muzejních sbírek naplňovalo svou činností hlavní úkoly definované k dosažení cíle 3. úrovně č. 120709 „Zabezpečit komplexní péči o kulturní odkaz v oblasti vojenské historie a poskytování služeb k podpoře komunikace s veřejností“. Tak jako v předchozích letech to znamenalo především plnit úkoly spojené se zabezpečením rozvoje nemovité infrastruktury v areálech Vojenského technického muzea Lešany a Leteckého muzea Kbely. Dále pak spolupodílet se na zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty, ať už vystavované v expozicích, nebo uložené v depozitářích VHÚ Praha.

Pokračujícím stěžejním úkolem, na kterém se Oddělení správy muzejních sbírek a oddělení sbírkových fondů v roce 2021 zcela zásadně podílelo a soustředilo, je probíhající intenzivní příprava expozic do nově zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov, které bude v následujícím roce již otevřené pro veřejnost. V této souvislosti počátkem roku 2021 vznikla v rámci odboru skupina muzejní pedagogiky, která intenzivně připravuje komplexní vzdělávací program, se kterým se budou moci zájemci seznámit v průběhu nadcházejícího roku v Armádním muzeu Žižkov. Nově vzniklý tým, tvořený historiky, učiteli dějepisu a speciálním pedagogem, klade při přípravě vzdělávacích programů důraz na speciální potřeby školních skupin. Obsah nabízených lekcí bude vycházet z Rámcového vzdělávacího programu, tak aby odpovídal mentální zralosti žáků a probíranému učivu. S výsledky této skupiny je možné se již v tento moment seznámit prostřednictvím vzdělávacího programu v Národním památníku hrdinů heydrichiády, jenž je primárně určen pro 2. stupeň základních škol, středním školám a gymnáziím. Lektorované programy v Jízdárně ruzyňských kasáren, *Studenti a 17. listopad*, je určen žákům 4. ročníku SŠ a odpovídajícím ročníkům víceletých gymnázií, program *První stanné právo* žákům 8. a 9. ročníkům ZŠ a gymnáziím. Nabízené lekce lze navštívit po předchozí rezervaci.

Úpravou prošel i památník obětí prvního stanného práva 1941 v Ruzyňských kasárnách, jehož nová expozice se již mohla plně představit veřejnosti. Stalo se tak v průběhu vernisáže stálé expozice věnované období let 1939-1942. Otevření expozice 29. září 2021 připadlo na 80. výročí vyhlášení stanného práva z konce září 1941, v souvislosti se jmenováním Reinharda Heydricha zastupujícím říšským protektorem dne 28. září 1941. Atmosféru místa dokresluje bronzová plastika *Spoutaný* od Břetislava Bendy z roku 1946. Zaměstnanci odboru se také významně podíleli na realizovaných výstavách VHÚ Praha. Více o výstavách VHÚ Praha se dočtete v kapitole 9.7 *Výstavní činnost VHÚ Praha v roce 2021*.

Oddělení správy muzejních sbírek plnilo také úkoly spojené s výstavní a sbírkovou komisí VHÚ Praha.

6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny na pracovištích VHÚ Praha a specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruují letecký materiál. Na restaurátorském účelovém pracovišti Vojenského technického muzea v Lešanech se provádí konzervátorské i restaurátorské zásahy sbírkových předmětů širokého rozsahu, především těžké bojové techniky, automobilové techniky a dělostřeleckých zbraní armád téměř celého světa. Zmíněné restaurátorské pracoviště prochází v posledních letech rozsáhlou reformou tak, aby se rozšířily schopnosti a možnosti konzervování a restaurování jak vojenské výstroje a výzbroje, ale také dalších sbírkových předmětů především ze dřeva, kůže, textilu a jiných materiálů, jako jsou modely, rámy obrazů, historický nábytek, schránky radiostanic, uniformy apod.

Restaurování sbírkových předmětů probíhalo v souladu s Plánem restaurování a konzervace a na základě požadavků jednotlivých kurátorů sbírkových fondů. Hlavní cíl restaurátorských prací byl zaměřen především na exponáty, které se připravovaly do výstav a k zápůjčkám. Další prioritou poté byly exponáty, které se přestěhovaly v průběhu přechozích dvou let z expozice AMŽ v Praze, z důvodu příprav a zahájení rekonstrukce, do depozitářů v Lešanech. Restaurování a konzervace probíhala jednak vlastními prostředky v restaurátorských dílnách – Praha Kbely (letecký materiál; palné a chladné zbraně), VTM Lešany (pozemní technika a dělostřelecký materiál) a na dalších místech poté na základě výběrových řízení. Celkem bylo restaurováno a konzervováno již přes 1000 sbírkových předmětů napříč celou sbírkou VHÚ Praha. V roce 2021 se jednalo celkem o 137 zrestaurovaných a 233 konzervovaných sbírkových předmětů. Díky těmto zásahům se podařilo zachránit obrovské množství exponátů zejména uměleckých děl a jiných předmětů muzejní povahy o nevyčíslitelných hodnotách.

Počet konzervovaných sbírkových předmětů za rok 2021:

smluvně	0
vlastní kapacitou	233
celkový počet	233

Počet zrestaurovaných sbírkových předmětů za rok 2021:

smluvně	23
vlastní kapacitou	114
celkový počet	137

6.3.1 VÝBĚR SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ RESTAUROVANÝCH V ROCE 2021:

VĚTROVKA SYSTÉMU GIRANDONI PUŠKAŘE SCHEMBORA

Větrovky systému Girandoni jsou známy zejména svým vojenským využitím, uplatnily se však i v civilní sféře. Rakouská armáda je zavedla jako model 1779, a to jako opakovací pušku s trubicovým zásobníkem připevněným na bok drážkované hlavně, jehož kapacita je 22 sférických střel ráže přibližně 11,5 mm.

Bartolomeo Girandoni, někdy uváděný Girardoni (1744–1799), vyučený hodinář, není tvůrce systému, ale částečně jej zdokonalil. Ve Vídni v roce 1779 zahájil výrobu zbraní pro rakouskou armádu. Zbraň dodával včetně tlakové nádoby, u níž se zpočátku projevila nekvalitní výrobní materiál. Plášť nádoby je svinutý z plechu o síle stěny 2 mm, spojený zánýtováním a zapájený natvrdo mosaznou pájkou. Jako vrchní potah kovové nádoby byla zvolena temně hnědá polomatná useň, někdy zdobená podélnými prolisy. Pro natlakování nádoby, pravděpodobně na 60 barů, sloužila jednak ruční pumpa, u které je udáváno 1 500 pohybů pístem, případně složitější stroj, který byl upraven jako mobilní, pro polní použití. Vedle produkce pro armádu byly vyráběny větrovky pro civilní použití. Ve sbírce VHÚ Praha jsou dvě jednoranové větrovky, které zhotovil puškař Josef Schembor (1777–1851). Pocházel ze Slezska, od roku 1808 pracoval ve Vídni, povolení k výrobě větrovek však získal až v roce 1820. Kompletnější exemplář je velmi dobře zachovalý. Stav kovových součástí a pažby včetně potahu usní na tlakové nádobě je kvalitní. Zbraň je poměrně známá, neboť se často vystavovala či fotografovala.

Druhá větrovka puškaře Schembora ve velmi porušeném stavu byla postupně zrestaurována na přelomu let 2020/2021 – a právě ji zachycují připojené snímky. Restaurovaná puška je jednoranová a má hlaveň ráže 11 mm, v prstenci našroubovanou do pouzdra. Na vrchní ploše je signatura provedená stříbrem – JOS: SCHEMBORIN WIEN. Mířidla jsou mosazná, ústí hlavně tvoří zesílený mosazný prstenec s muškou. Celková délka zbraně včetně tlakové nádoby je 1 223 mm. Střed pušky tvoří pouzdro, odlitek z mosazi, ve kterém jsou připevněny jednotlivé součásti. Masivní zámek je zapuštěný do zapažbení z ořechového masivu. Garnitura je mosazná. Pažbu tvoří tlaková nádoba o délce 310 mm bez potahu. Celá zbraň byla před restaurováním ve značně špatném stavu. Středový odlitek z mosazi zřejmě utrpěl silný náraz. Deformace je dobře patrná z fotodokumentace. Zámek a protideska zámku nezapadaly do středové části, lučík s opěrkou byl vyhnutý a šroub sloupečku lučíku vytržený ze závitu. Téměř polovina krátkéhozapažbení se odlomila a ztratila. Silný náraz či nějaký

jiný způsob deformace navíc zapříčinil celkové podélné popraskání pažby, prohnutí mosazné garnitury a narušení ventilu tlakové nádoby.

Při restaurování bylo asi nejproblematictější srovnání hlavně a části pažby s našroubovanou tlakovou nádobou a garniturou. Puška byla vychýlená téměř o 5 milimetrů a její rovnání bylo velice náročné. Obtížná byla i rekonstrukce středové části, vyžadující opravu vylomených závitů ve středovém pouzdře či čela ventilu tlakové nádoby. Po srovnání všech kovových komponentů byla doplněna pažba. Její střed byl doplněn ořechovým masivem, zabroušen, namořen a nakonec na něj byla aplikována polomatná politura. Zakončení předpažbí doplnilo hruškové dřevo s napatinováním směsí lihového mořidla a šelaku. Závěrečná ochrana byla provedena napuštěním konzervačním voskem.

RESTAUROVÁNÍ DVOURUČNÍHO MEČE S „PASOVSKÝM VLKEM“

Dvouruční meč (případně obouruční), německy nejčastěji nazývaný *Zweihänder*, se zřejmě vyvinul z kratšího meče pro jednu a půl ruky. Vývoj obou typů byl souběžný, a to v období od 14. do 16. století. Dvouruční meč byl zbraň sečná i bodná, používaná nejprve německými a švýcarskými *lancknechty* (něm. *Landsknechten* či *Lanzknechten*). Boj tímto mečem se vyučoval jako náročná disciplína s použitím v poli i na hradbách. Mečířské dílny v Solingenu tyto zbraně produkovaly ve větším množství a v různé podobě. Postupným vývojem boje však využití dvouručního meče ztrácelo na významu a ve druhé polovině 16. století měl už spíše jen reprezentativní roli. Nosila jej čestná stráž doprovodu praporu. Dokonce ještě v současnosti je součástí zbrojnice papežské švýcarské gardy. Dvouruční meče nechybějí ani ve sbírce chladných zbraní VHÚ Praha, v níž je zařazeno několik kvalitních exemplářů v různém stavu zachovalosti jednotlivých součástí. Nejvíce jsou porušeny dřevěné rukojeti včetně potahu usní.

Pohled na hlavici jílce a rozlomenou rukojeť před restaurováním.

Demontovaný jilec před restaurováním.

Jako první prošel restaurátorskými zásahy meč, jehož výroba je datována do období kolem roku 1550. Má čepel se středovou plochou lištou, která se k souměrnému hrotu rozšiřuje. Součástí čepele je kratší středová záštita, mírně prohnutá ke hrotu. Po obou stranách této záštity nemá čepel ostří. Značení lišty v podobě hvězdiček a kříže je oboustranné. Avšak dominantním značením je stylizovaný „pasovský vlk“ vyložený do plochy žlutým kovem. Velká hraněná, mírně prohnutá záštita je zdobená volutami a uprostřed mezi ovály stylizovanými liliemi. Hlavice má hruškovitý tvar s výzdobou v podobě pásků a mřížek. Podložka pro zanýtování konce řapu čepele chybí. V horní části je po ní vyražený otisk o průměru 14 mm.

Po fotodokumentaci a popisu stavu před restaurováním byl meč kompletně demontován. Veškeré plochy kovu byly zbaveny vrstvy zdegradovaného nitrolaku. Poté byly odstraněny menší povrchové ostrůvky koroze, zaleštěny do polomatu a dvakrát napuštěny tanátovacím prostředkem. Po vyžrání taninu, kdy povrch zatmavil do temně modra, proběhlo jeho rozleštění měkkou molitanovou houbou, zaprášenou jemně mletou pemzou, až na kov přirozené barvy. Řap pro nasunutí rukojeti zůstal v natanátované podobě. Těleso rukojeti bylo původně vyrobeno z dřevěného masivu s potahem černě lakovanou usní se stranovým švem zatlačeným do povrchu. Konce rukojeti neměly žádnou výztuhu. Vzhledem k délce rukojeti a celkem slabé stěně dřeva zpevněného pouze potahem došlo k jejímu podélnému rozlomení a ztrátě malých odštěpků. Aby obě části neodpadly od řapu, byly kdysi v prostoru u příčky necitlivě staženy vázacím drátem, který způsobil velké otisky v měkké usni. Po jeho odstranění se rukojeť rozpadla na dvě části. Následovalo očištění ploch pro lepení, namoření do černa a slepení zabarveným dvousložkovým lepidlem. Po jeho dokonalém vytvrzení byly oba konce rukojeti vyztuženy vložkami z nového masivu, vytmeleny a zabroušeny. Následovalo doplnění chybějící usně adekvátním materiálem, zabroušení malých puklin a domoření. Závěrečná úprava a sjednocení podoby povrchu usně bylo provedeno černým lihovým lakem. Z kovových částí je nová oblá podložka pro zanýtování hlavice. Meč má veškeré kovové součásti pokryté konzervačním voskem. V současnosti je restaurován další dvouruční meč, který má velmi poničenou zdobenější rukojeť jílce: hnílobou a působením dřevokazného hmyzu se doslova rozpadly oba její konce. Oba zrestaurované dvouruční meče budou vystaveny v nové expozici VHÚ v Praze v Armádním muzeu na Žižkově.

Celková délka meče je 1 668 mm, délka čepele 1 223 mm a její největší šířka u hrotu 50 mm. Délka velké příčky 440 mm.

RESTAUROVÁNÍ HONOSNÉHO RAPÍRU, MISTROVSKÉHO KUSU OD ITALSKÉHO MĚČÍŘE

Dalším rapírem, který prošel restaurováním na pracovišti VHÚ Praha, je mistrovsky provedený kus od italského mečíře ANTONIA PICCININA, Milán (ve stylizaci své značky uvádí PICININO), narozeného roku 1509 v Pentremoli a připomínaného do roku 1589. Zbraň byla součástí poslední expozice luxusních militarií pod názvem Císařská zbrojnice ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech.

Koš rapíru neměl rukojeť s opletem, byl pouze volně nasunutý na čepeli. Zřejmě z těchto důvodů došlo k porušení kompaktnosti úponků. Svou špatnou roli zde hrála též technologie dřívějšího restaurování – odstranění korozních produktů v lázni kyseliny fosforečné. Ta částečně narušila soudržnost materiálu, což se projevilo slabými puklinami. Povrch kovu ještě překrývala silná vrstva zdegradovaného, do žluta zabarveného zaponového laku na kov.

Rapír má celkovou délku 1330 mm. Dvousečná, přímá, středohrotá čepel široká 23 mm je značena z obou stran na ricasu značkami ve tvaru oválu se jménem mečíře. Mohutný stejnoměrný koš je tvořen profilovanými úponky s prořezávanými středy. Také dutá prořezávaná hlavice má po obvodu podobně stylizovanou výzdobu. Na řapu čepele se nedochovaly žádné zbytky dřeva rukojeti ani opletu. Restaurátorským záměrem bylo dokonale napojit odlomenou část esovité záštity, oblouk koše, srovnat deformace a celkově zrekonstruovat rukojeť včetně opletu s krajními prstenci. Nakonec sjednotit celkové zabarvení původních součástí s novými doplňky. Restaurování a rekonstrukce rukojeti bylo nutné z důvodu zabezpečení kompaktnosti konstrukce celého rapíru. Po dokumentaci a fotografování byl komplet rozebrán na jednotlivé součásti. Odstranění vrstev nitrolaku proběhlo nejdříve oplachem v ředidle s následným dočištěním v ultrazvukové vaně. Nejhůře se nečistoty odstraňovaly z dutiny hlavice. Opakováním procesu byl povrch dokonale omytý. Čepel měla vcelku kvalitně zachovalý povrch

bez laku, pouze napuštěný konzervačním voskem. Jen její část, řap pro nasunutí rukojeti s košem, byla napuštěna směsí taninu ve třech vrstvách. Po napojení úponku a oblouku musela být částečně srovnána deformace koše, aby konec oblouku dosedl do bočního vybrání hlavice. Následovala oprava profilace výzdoby ve spojích. Zrekonstruování rukojeti bylo provedeno podle zachovalých dobových montáží tvarově podobných rapírů a kordů. Jádrem tvoří bukový masiv vyprofilovaný podle spodní části hlavice, síly řapu a obdélníkového středu záštity. Oplet má spletené prameny, které se střídají s rovným drátem, čím je dosaženo efektního zdobenějšího povrchu. Koncové prstence mají po obvodu vybrání podle profilace hlavice, korespondují s ní. Patinace kovu byla provedena částečným tanátováním a nakonec, po vyžrání taninu, závěrečnou aplikací směsi včelího vosku.

Letouny Aero L-29 Delfín a cvičný bitevník Avia/Iľjušin IL-10

V dubnu 2021 byly slavnostně předány dva letouny ze sbírek VHÚ, které v prošlé ve státním podniku LOM PRAHA v minulých letech pečlivou renovací. Jednalo se o cvičný letoun Aero L-29 Delfín a cvičný bitevní letoun Avia CB-33, který vycházel ze sovětského letounu IL-10. Slavnostní předání se uskutečnilo za účasti ředitele Vojenského historického ústavu Praha, brigádního generála Aleše Knížka, a Jiřího Protivy, ředitele LOM PRAHA.

Avia CB-33, e. č. 5271

Asi nejnáročnějším projektem posledních dvou let byla celková renovace cvičného bitevního letounu Avia CB-33, nacházejícího se ve sbírce VHÚ již od roku 1967. Letoun Avia CB-33 byl cvičnou verzí bitevního letounu Iľjušin IL-10 (označovanou IL-10 UT), licenčně vyráběnou v bývalém Československu v polovině padesátých let minulého století. U nás postavené stroje sloužily v čs. letectvu, ale byly určeny i pro export. CB-33 se od bojové B-33 lišil kabinou instruktora, umístěnou v původním stanovišti palubního střelce. Ve sbírce VHÚ se dochovala tato cvičná verze v relativně dobrém stavu, včetně téměř kompletního motoru. Šlo o velmi vzácný historický letoun, který se ve světě nachází pouze v několika málo kusech. Byl vyroben v Závodech Jiřího Dimitrova v Letňanech patrně v roce 1954. Je doložena jeho služba u 45. dělostřeleckého průzkumného leteckého pluku umístěného v Líních. Po vyřazení ze stavu letectva byl přelétnut na táboreské záložní letiště Všechnov, odkud byl po zemi dopraven do Sezimova Ústí a posléze umístěn na letišti Aeroklubu Tábor. Na podzim roku 1967 byl po získání do sbírky VHÚ přemístěn zpět do leteckých oprav Plzeň-Líně, kde na něm proběhla částečná oprava pro muzejní účely, ukončená v roce 1969. Po několika složitých peripetiích byl letoun občasně vystavován ve vnější expozici Leteckého muzea VHÚ až do počátku devadesátých let minulého století. Poté byl již trvale uložen v depozitáři muzea.

Práce na tomto historickém stroji byly započaty ve státním podniku LOM PRAHA studiem dobové dokumentace a přesným zaznamenáním stavu letounu, rozložení barev a dochovaných znaků i popisů. Přes veškerou snahu se řada složitých přesunů a demontáží podepsala na vnějším i vnitřním stavu letounu. Ten byl v sídle opravce po úvodní dokumentaci postupně zcela odstrojen až na holý drak. I jednotlivé díly konstrukce byly demontovány a podrobeny revizi. Po celkovém chemickém odbarvení byly na draku provedeny nezbytné klempířské a zámečnické práce, z nichž nejnáročnější byla výměna čelního pancéřového štítu a nová instalace většiny lanovodů k řídicím plochám, dvířkům pumovnic, fotokomory a k nouzovému vysouvání podvozku. Zcela renovována musela být také vzduchová a elektrická instalace. Jako velice náročná se ukázala operace spojená s demontáží vrtule, vyjmutím motoru, vyčištěním jeho pancéřového uložení, renovací celého agregátu a doplňkového vybavení včetně chladicího systému, nádrží a instalací. Mnoho času zabrala také oprava a kompletace pumového prostoru spolu s šachtami hlavního podvozku. Asi nejvíce úsilí bylo při renovaci věnováno opravě, doplnění a kompletaci obou pilotních prostorů letounu. Přes všechnu snahu chyběla řada ovládacích prvků, mnohé byly nepůvodní nebo poškozené. Došlo tak na výrobu nového

ovládání stavění vrtule, vyvážení, vlečného zařízení, bočních pultů a ovládání plynových pák instruktora. Získána a zamontována musela být chybějící páka nouzového odhozu pum, ovládací skříňky ESBR a palubního telefonu. Částečně ze zdrojů VHÚ a částečně nákupem od sběratelů byly obě pilotní palubní desky kompletovány původními přístroji, signálními světly, spínači a ovladači. Posuvné překryty obou pilotních míst byly zrenovovány a doplněny tak, aby je bylo možné otevírat. Kompletní renovací prošel také podvozek letounu včetně ostruhového kola. U toho bylo též nutné opravit a zprovoznit aretaci ostruhy, ovládanou z kabiny. Vrtule V-42 byla po sejmutí zcela rozebrána, odbarvena a u povrchových částí byla obnovena antikorozní ochrana. Poté byla specialisty smontována, seřizena a nastříkána do původních barev s dobovými popisy. Podobným způsobem byly ošetřeny všechny díly a agregáty letounu ještě před zpětnou montáží do draku letadla. V rámci celkové kompletace byly zhotoveny nové čalounické prvky a poutací pasy k pilotním sedadlům.

Před finálním barvením byl zkompletován celý stroj včetně vnějších částí křídel. U nich byly zrenovovány a opraveny úchyty a instalace palubních zbraní i fotokulometu S-13. Celkový nástřik CB-33 původními barevnými odstíny probíhal v lakovně LOM. Ten byl pak doplněn kruhovými státními symboly a evidenčním trupovým číslem. Spolu se závěrečnou výpravou letounu byly obnoveny na draku známé popisy, štítky v kabině a barevné označení přístrojů. V Hlavním depozitáři VHÚ Praha byly k tomuto stroji nalezeny původní kanony NS-23 KM i originální sovětská fotokomora AFA-IM, pravé křídlo pak bylo ještě doplněno o fotokulomet S-13, zadní část trupu a kabiny radiostanicí RSI-6 s radiopolokompasem RPKO-10 a palubním dohovořivacím zařízením SPU-2. V budoucnu se s tímto unikátním exponátem počítá pro expozici v Bombardovací hale na Staré Aerovce, kde bude svědčit o rozmachu našeho bitevního letectva v padesátých letech minulého století.

Aero L-29 Delfín, e. č. 0108

Rozsahem menší, ale velice zajímavé renovaci došlo v LOM PRAHA, s. p. v případě cvičného proudového letounu Aero L-29 Delfín, kde byla provedena konzervační a restaurátorská záchrana unikátního zbarvení. V československém vojenském letectvu sloužilo mnoho cvičných proudových letounů tohoto typu různých variant od předseriových strojů přes průzkumné verze až po standardní dvoumístné L-29. Snad jediným kamuflovaným Delfínem byl ale stroj výrobního čísla 290108, vyrobený jako osmý kus prvního výrobního bloku pro naši armádu. Zalétán byl v červenci 1962 piloty Miloslavem Šmídtem a Miroslavem Křemenem a následně převzat zástupcem vojenské správy a předán VÚ 6989 Prešov, kde sloužil převážně k výcviku vojenských pilotů. Prodělal dvě generální opravy. První v roce 1968 v Leteckých opravách Kbely a druhou v LO Trenčín o čtyři roky později. Nějakou dobu také sloužil u VÚ 9957 Košice.

Právě od tohoto útvaru byl stroj převeden do stavu Výzkumného a zkušebního střediska 031 Praha. Podle požadavků VZS 031 na něj byl v únoru 1975 nanesen experimentální nátěr kamuflážními barvami vyvinutými v rámci výzkumného úkolu LERAN. Tyto speciální syntetické barvy měly snížit tepelné vyzařování letounu a omezit tak jeho zachycení zbraněmi s infračerveným naváděním. Celý výzkumný program měl být využit především při ochraně bojových letadel a vrtulníků naší armády.

Po ukončení zkoušek zůstal letoun v novém kabátě ve stavu střediska. Poslední let s ním podle palubního deníku provedl známý nadzvukový letec zalétávací a zkušební pilot Július Zvara dne 15. března 1977. Poté byl Delfín převeden do sbírky Leteckého muzea VHÚ a uložen v depozitáři. I přes nesporně zajímavý vzhled nebyl nikdy expozičně využit a zůstal v původní šedo-zelené kamufláži až do nového tisíciletí. Vinou častého přesouvání letounu v rámci reinstalací depozitářů utrpělo jeho zbarvení postupně jisté újmy. Proto bylo v roce 2018 rozhodnuto o jeho urychlené renovaci a konzervaci, aby mohl být co nejdříve vystaven v původním stavu v expozici Leteckého muzea. Konzervační práce začaly po přesunu do sídla opravce vyjmutím obou vystřelovacích sedadel a důkladným vyčištěním všech interiérů a dutin stroje. Poté byl letoun vyzvednut na hydraulické zvedáky, byla sejmuta všechna kola a začalo se s renovací podvozkových šachet. Zároveň se na draku prováděly drobné klempířské práce a retuše poškozené původní barvy. V obou kabinách byly doplněny chybějící přístroje, oživeno interiérové zbarvení a restaurováno čalounění včetně upínacích pasů. Celý letoun pak byl smontován a zkompletován. Byly zaleštěny škrábance na akrylátových překrytech a provedena závěrečná výprava letounu. Pak byly odzkoušeny funkce podvozku, brzdících štítů, klapek a motor protočen na sucho s následnou mokrou konzervací. Poté byla na celý letoun několikrát aplikována konzervační emulze a po zaschnutí jednotlivých vrstev vždy přeleštěna. Výsledkem bylo nebývalé oživení původní speciální syntetické barvy, takže letoun vypadal znovu jako v letech svého působení ve Výzkumném a zkušebním středisku. Nyní by měl být v tomto stavu vystaven spolu s dalšími vojenskými stroji v expozičním hangáru Leteckého muzea VHÚ Praha.

WSK SM-1 MU (Mil Mi-1 MU)

Pro velice úspěšný a rozšířený lehký vrtulník Mil Mi-1 byla vyvinuta i speciální cvičná verze, která usnadňovala školení vrtulníkových pilotů a přeškolení na typ. Šlo o variantu MU, kde zadní lavici cestujících nahradilo sedadlo instruktora a soubor ovládacích pák, podobných jako na místě pilota-žáka. Sedačka instruktora byla kvůli výhledu a kontrole letových přístrojů lehce vyosena vpravo. Vedle ní se pak nalézala konzole držící bloky palubní radiostanice R-800 V a automatického radiokompasu ARK-5. Jinak bylo vybavení a výstroj vrtulníku shodné s vylepšeným Mi-1 M. Pouze v kabině byl velký nápis s výstrahou, že stroj nesmí přepravovat cestující.

Vrtulník SM-1 MU, evidenčního čísla 6014, byl vyroben v polském závodě Wytwórnia Sprzetu Komunikacyjnego (WSK) Swidnik v průběhu roku 1964. Jeho zálet provedl tovární pilot Stanislaw Gajewski dne 22. prosince 1964. Českou stranou pak byl převzat v březnu 1965 a přidělen 1. leteckému školnímu pluku Prešov. Záhy však byl předán dne 23. dubna 1965 k VÚ 5206 Čáslav, kde vydržel až do I. generální opravy v roce 1972. Ta proběhla, podobně jako dvě další v Leteckých opravách Trenčín. Mezitím stroj sloužil postupně v Čáslavi, Hradci Králové, až skončil po poslední generální opravě v srpnu 1982 u VÚ 5376 Havlíčkův Brod. Odtud byl v květnu 1985 přeletěn na letiště Praha-Kbely a předán do sbírky VHÚ Praha. V té době měl Celkový nálet 1007 h při 1980 letech. Následně byl vrtulník v Leteckém muzeu VHÚ uložen v depozitáři a veřejnosti prezentován pouze příležitostně. V roce 2021 byl po důkladné renovaci a konzervaci instalován do největšího expozičního hangáru Leteckého muzea, vedle svého většího a staršího bratra vrtulníku Mil Mi-4.

7 KNIHOVNY VHÚ PRAHA

7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.

První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přivázeli vracející se českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské muzeum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského muzea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu – v Památník osvobození, který byl umístěn na vrch Vítkov a zahrnoval dvě budovy: na úpatí byla vystavěna účelová budova a na vrcholu budova Mauzolea a Pantheonu s monumentální sochou Jana Žižky z Trocnova (socha byla osazena až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, ale obě knihovny ještě pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 byl Památník osvobození na rozkaz říšského protektora německou tajnou policií uzavřen a zapečetěn. O zaměstnance ústavu – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezenných sem ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.

S poválečnou obnovou ústavu bylo současně započato rovněž s rekonstrukcí obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas, stejně tak jako zajišťování stavu a úplnosti navrácených fondů, které bylo značně

ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického muzea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů, ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.

V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny VHÚ a Knihovny Vojenského historického muzea. V poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení.

Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním a druhém odboji a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.

Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR, sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze-Bubenči. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).

Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny se dvěma detašovanými pracovišti na Žižkově a v Rooseveltově ulici v Praze-Bubenči.

Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR.

7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblastí společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

Staré tisky

Sbírka starých tisků ze 16. až 18. století. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy

Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století, kdy jádro tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historická literatura 19. a počátku 20. století

Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920.

Nový fond – od roku 1921 do současnosti

Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje jak dokumenty tuzemské, tak zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství, vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

Fond zaměřený na soudobé vojensství a obrannou politiku

Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojensství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie

Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádrem sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika

Většinu tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány

V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány, které časově pokrývají období od 17. až 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší

Zde jsou uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách

Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2021

1. Úvod

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., usnesením vlády ČR č. 840/2020 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2021 až 2027* a předchozích usnesení vlády ČR č. 28/2012 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015* a usnesení vlády ČR č. 1032/2016 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 až 2020* se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem.

2. Knihovna v pandemii

Pandemický rok 2021 se vzhledem k celosvětové zdravotní situaci v mnoha ohledech podobal předchozímu roku 2020 a výrazně se odlišoval od předchozích let. Knihovna byla pro veřejnost uzavřena 16. září 2020 a s ohledem na špatnou epidemiologickou situaci byl její provoz pro veřejnost obnoven až ve středu 16. června 2021 a to při zachování všech bezpečnostních protiepidemiologických opatření. Dlouhá uzavírka knihovny byla způsobena také tím, že sídlí v budově Hlavního velitelství Vojenské policie na Rooseveltově 23, což je režimové pracoviště, do něhož platil po dobu nouzového stavu omezený přístup. S ohledem na umístění knihovny ve třetím nadzemním podlaží nebylo možno pro čtenáře otevřít ani "výdejní okénko".

Již v předchozím roce byl zaměstnancům knihovny zřízen vzdálený přístup do knihovního systému Verbis prostřednictvím VPN (virtuální privátní síť) z jejich domácích počítačů, čehož bylo možné využít během nařízených karantén a podobných pracovních omezení. Stejně jako v předchozím roce se pandemická situace projevila nepříznivě v několika oblastech práce knihovny. V první řadě se komplikovaly procesy vyžadující úzkou spolupráci více zaměstnanců či úzkou spolupráci napříč odděleními celého VHÚ Praha. To znamenalo například také zpomalení revize. Přes tato veskrze dočasná omezení se podařilo i v obtížnějších podmínkách pokračovat v práci s obdobnou intenzitou jako v předchozích letech. K dalšímu pandemickému „fenoménu“ lze přičíst také prudký nárůst uživatelských dotazů, včetně dotazů faktografických, jejichž zpracování a zodpovězení si vyžádalo také značnou část pracovního času, nicméně byla zachována vysoká úroveň poskytovaných služeb.

3. Mimořádná revize a slučování fondů

Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR. Administrativní sloučení těchto referátů přineslo velké množství prací zahrnující také jejich fyzické sloučení, neboť dosavadní stav neodpovídal

organizaci stavění knihovních fondů a neumožňoval rychlou a bezproblémovou orientaci v knihovních dokumentech. Taktéž byl neúspěšný z hlediska využití svěřených prostor. Tyto práce pokračovaly i v roce 2021. Ve fondu periodik bylo slučování v tomto roce podle plánu dokončeno. Do konce roku 2021 bylo zpracováno celkově 2913 titulů periodik, přičemž v případě 1091 titulů došlo zároveň k přesignování. Práce na slučování fondu bylo třeba vázat na práce revizní, neboť bylo nutné ověřit fyzický stav dokumentů, kompletnost ročníků i jednotlivých čísel a svazky i jednotlivá čísla fyzicky přesignovat. V praxi to znamená, že každý titul byl prověřen metodou de visu ročník po ročníku, svazek po svazku, číslo po čísle a stránku po stránce, což představovalo časově náročný proces.

Roku 2021 pokračovalo také slučování fondů monografií, které je též spojeno s obsahovou revizí fondů. Ve slučování signaturní řady S F bylo dosaženo signatury S F 10200. V roce 2021 se z fondu knihovny nevyřazovalo, multiplikátní a obsahově zastaralé knihovní jednoty (KJ) budou vyřazeny po ukončení Revize 2013 v roce 2023. V rámci revize monografických fondů knihovny byly od roku 2013 zrevidovány základní signaturní řady A, B, C, D, E, F, G, H, M, V, Pg, PF, PE, S E, S F, S G uložené v depozitáři Lešany. K dokončení revize celého monografického fondu budou revidovány v roce 2022 dislokované části monografického fondu uložené v Knihovně VHÚ, Rooseveltova 23. V rámci revize a kompletování signaturních řad (dle evidence v systému VERBIS a přírůstkových seznamů) byla zrevidována signatura BRa. Chybějící záznamy byly doplněny do systému zjednodušeným akvizičním záznamem. V roce 2021 byla započata revize speciálních dokumentů signaturních řad CD-ROM, M, DVD, MG, MIKROF, VK. Byl zjištěn stav a nutnost doplnit a zrevidovat signaturní řady speciálních dokumentů v roce 2022 v systému VERBIS. V rámci revizních prací byl očištěn, nově postaven, rozvolněn a popsán fond signaturní řady A, B, Pg.

4. Konzervační depozitář v Lešanech

Problémy se stavem depozitáře, které se projevovaly v předchozích letech, se během roku 2021 prakticky neopakovaly. Díky pravidelnějším servisním zásahům na klimatizačních jednotkách, které zajišťovala AHNM, se v roce 2021 objevovaly závady a nedostatky minimálně a výkyvy v podobě vysokých hodnot vlhkosti vzduchu se vyskytly jen v případě krátkodobě nefunkčních klimatizačních jednotek. Jejich opětovné zprovoznění ale proběhlo v krátkém časovém horizontu, klimatické hodnoty se stabilizovaly a snad i proto se neobjevily žádné další průvodní problémy s plísňemi jako v předchozích letech. Během roku 2021 pokračoval dlouhodobý monitoring klimatického a mikrobiologického prostředí v depozitářích.

5. Zpracování knihovních fondů

Zpracování knihovních fondů probíhá průběžně a zahrnuje jak katalogizaci nových přírůstků, tak zpracování retrospektivní, které zahrnuje rekatalogizaci starších fondů.

5.1 Retrospektivní konverze, rekatalogizace, katalogizace a sdílení záznamů v rámci SKC ČR – postup a pracovníci

Na rok 2021 bylo naplánováno dokončení intenzivní jmenné rekatalogizace periodik z nového fondu, které se podařilo. Na zpracování periodik se podíleli 2 externí pracovníci z řad studentů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, přičemž jeden pracovník se věnoval rekatalogizaci fondů a druhý článkovým rozpisům periodik HaV a A Report – z důvodu zrušení tohoto místa v průběhu roku byla tato činnost převzata stálými zaměstnanci. Rekatalogizace fondu periodik byla úzce propojena s revizními pracemi a se slučováním fondů, přesto se podařilo práce v tomto roce dokončit. Do elektronické podoby bylo převedeno 260 záznamů titulů periodik, takže celkový počet ke konci roku 2021 je 2913 titulů. Je třeba ještě zdůraznit fakt, že objem prací zahrnující převedení jednoho titulu nebyl vždy stejný, neboť se odvíjel nejen z charakteru periodika jako takového, ale především z počtu ročníků, respektive počtu svazků, které daný titul obsahoval. Zpracování je na vysoké úrovni. Katalogizaci nových periodik se věnují stálí zaměstnanci a za rok 2021 zpracovali 20 nových záznamů periodik a 558 nových přírůstků nových i starších periodik.

Zároveň s rekatalogizací periodik pokračovala Knihovna VHÚ v exportech záznamů do Souborného katalogu ČR a ve spolupráci se stejnojmenným oddělením NK ČR. Díky tomu je v současné době v on-line verzi Souborného katalogu ČR zaneseno 1995 titulů periodik z Knihovny VHÚ Praha. Postupně budou do Souborného katalogu ČR doplňovány zbývající záznamy z tohoto fondu Knihovny VHÚ. Na katalogizaci nových monografických publikací participoval v roce 2021 jeden externí pracovník, který se zároveň zabýval i věcným zpracováním fondů, zbytek prací odvedli stálí zaměstnanci. V tomto roce bylo zpracováno 1361 nových monografických záznamů. Do Souborného katalogu ČR bylo v roce 2021 zasláno nově 8709 záznamů monografií, celkem zde tedy Knihovna VHÚ ke konci roku 2021 sdílela 12481 záznamů. V roce 2021 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congress Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jedna z mála specializovaných knihoven, a stále tak patří mezi významné instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel a pravidel RDA. Zaměstnanci knihovny pokračovali vedle vlastního zpracování a koordinace prací externích pracovníků také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku.

5.2 Zpracování mapového fondu

V roce 2021 pokračovalo sekundární zpracování, tedy přímá katalogizace, mapového fondu, který byl dříve veden jen v primární evidenci a opatřen jen částečnými prozatímními soupisy, které sloužily jako badatelská pomůcka. Postoupila práce na nejstarší části tohoto fondu s původní signaturou IIM B/C/D, tedy na mapových souborech a atlasech, a to v rozsahu signatur IIM B 544 – IIM B 1867, čímž byla prakticky kompletně zpracována nejstarší vrstva mapového fondu. Spolu se sekundárním zpracováním mapového fondu je spojena i jeho fyzická

relokace v rámci depozitáře, takže zpracované mapy získaly nejen své záznamy v elektronickém katalogu, ale byly také přestěhovány na nové místo uložení tak, aby byl celý mapový fond soustředěn na jednom místě a umožňoval snadnou a bezproblémovou práci s dokumenty. Zároveň pokračovala relokace a zabezpečení šetrného uložení jednotlivých map a plánů z původní signaturní řady IIM G v L-obálkách z melinexové folie. V tomto případě se jedná o časově poměrně náročnou činnost, neboť každá L-obálka je vyráběna odpovědným pracovníkem knihovny na míru každé konkrétní mapě nebo plánu.

6. Služby

V roce 2021 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služba). Zároveň pro pracovníky VHÚ Praha a zaměstnance Ministerstva obrany ČR trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba). Realizováno bylo 75 z 78 žádaných výpůjček MVS do Knihovny VHÚ Praha a 36 z 36 žádaných MVS z Knihovny VHÚ. Mezinárodních MVS bylo realizováno 28 z 31 žádaných do Knihovny VHÚ. Celkově lze konstatovat, že objem vyřízených MVS zůstal v průměru stabilní. Knihovna VHÚ Praha pokračovala v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší) a ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu *Ptejte se knihovny*, pokračovala v poskytování informačních služeb dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno 78 nejvýznamnějších knihoven v rámci ČR. Přes e-mailovou schránku knihovny a telefonicky bylo zodpovězeno více než 471 dotazů, z toho cca 257 běžných dotazů, 173 faktografických dotazů, 29 rešerší a 12 dotazů v rámci projektu *Ptejte se knihovny*. Zvýšený počet dotazů, které dostala Knihovna VHÚ přímo na svůj e-mail, nebo prostřednictvím centrálního e-mailu VHÚ Praha, dokládá setrvávající vysoké povědomí širší odborné i laické veřejnosti o kvalitních informačních službách poskytovaných Knihovnou VHÚ Praha (stejně jako o celém VHÚ Praha).

Knihovna VHÚ Praha nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy. Za rok 2021 přibýlo 28 nových čtenářů a 9 badatelů a knihovna realizovala 1904 zápůjček a 150 prolongací, to je 2054 výpůjček celkem. V roce 2021 také pokračovala reorganizace a aktualizace studovny a dalších prostor určených pro uživatele Knihovny VHÚ Prahy.

7. Digitalizace

Za rok 2021 zrealizovala knihovna VHÚ Praha s pomocí externí služby dva projekty digitalizace starých rukopisů a novodobých dokumentů se vztahem k naší vojenské historii. Digitalizace novodobých dokumentů se řídila standardem Národní digitální knihovny. Pracovník Knihovny VHÚ byl i v tomto roce členem pracovní komise pro digitalizaci tištěných dokumentů v rámci celonárodního výboru pro standardy digitalizace a zároveň byl nově i zvolen do užšího Formátového výboru pro digitalizaci.

Nově byla zahájena standardizovaná digitalizace vlastními silami, neboť byla na jaře 2021 dokončena akvizice digitalizačního pracoviště sestávajícího z velkoformátového poloautomatického skeneru a potřebného hardware a software. Pracoviště bylo umístěno v prostorách depozitáře Knihovny VHÚ v Lešanech. Dále bylo v roce pokračováno v zpřístupňování digitalizovaných dokumentů vážících se k vojenské historii na Digitální studovně Ministerstva obrany ČR.

7.1 Projekt Historie a vojenství v dobových písemnostech

V roce 2021 pokračovala Knihovna VHÚ Praha v digitalizaci rukopisů v projektu *Historie a vojenství v dobových písemnostech* v rámci grantového podprogramu Manuscriptorium v programu VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica pod patronací UNESCO). Jednalo se o třetí největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 6, přičemž větší projekt podala pouze Královská kanonie premonstrátů na Strahově a Knihovna Akademie věd ČR. V tomto roce bylo digitalizováno 28 rukopisů, které čítaly celkem 5579 stran. Do projektu byly zařazeny tyto dokumenty:

1. MATZEK, Josef: *Memoria.: [Meine Militärische Erlebnisse von Jahre 1857 bis 1871 wider K. u K. öst. Kriegsmarine]* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1871]. Sign.: IIR B 2233
2. *Uibersicht der Operazonen des Heeres in Tyrol im Anfange des Feldzuges [1]799* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1799. Sign.: IIR B 2323
3. NOSEK, Josef: *Založená pro sbírku poznamenánek dne 16ho března 1879 od Jozefa Noska c. k. setníka v Ruprechticích na odpočinku a ukončená dne 28. července 1881 ve čtvrtek po svatým Jakubu* [rukopis] Ruprechtice : Josef Nosek, 1879–1881. Sign.: IIR B 2325
4. *K. K. Generale* [rukopis] [S. l. : s.n., 1813–1827/1828]. Sign.: IIR B 2326
5. *Von dem Verhältniß einer blanken Waffe zur andern und dem Fechten mit dem Bajonette* [rukopis] Wien : [s.n.], 1818. Sign.: IIR B 2336
6. *[Námořní vlajky]* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1821]. Sign.: IIR B 3827
7. MELZER, Ludwig: *Der feindliche Einbruch der Franzosen in Rumburg unter dem Divisionsgeneral Lefevre- Demuette am 18. August 1813 und der hierauf erfolgte Einmarsch des französischen Generals - Vandamme - mit seinem vierzig tausend Mann starken Armeecorps, sammt denen nachgefolgten Ereignissen* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1813]. Sign.: IIR C 3614
8. PEŠINA, Václav Michal: *Vítání Císařské Vyvýšenosti Arciknížete Karla a Její Jasnosti Henrietty manželky Jeho, rozené kněžny z Nassova* [rukopis] Brno: J. G. Trassler, 1824. Sign.: IIR C 3668
9. CHARBUSKY, Leo Franz: *Tagebuch des Herrn Leo Franz Charbusky gewesenen Feldwebels des k. u k. Infanterieregiments Nr. 28 Zeitraum 10/10 1848 - 7/1 1851: Gewidmet dem Offizierskorps des k. u k. Infanterieregiments Victor Emanuel III. König von Italien No. 28 vom Herrn J. U. Dr Anton Kiemann* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1848–1851. Sign.: IIR C 3749
10. *Sr. Kaiserl. Königl. Hoheit dem Herrn Herrn Erz- Herzog Karl von Oesterreich.: in tiefster Verehrung* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1800]. Sign.: IIR C 13297
11. *Bau Reglement für die kais. kön. Pontonniere.: 1. Abtheilung: Exercier- Reglmt. 2. Abtheilung: Pontonsbrücken und Flussübergänge*

- [rukopis] [S. l. : s.n.], 1832. Sign.: IIR C 13300
12. *Cavallerie Divisions-Exercier-Dispositionen Nro. I II III IV im Jahre 1845* [rukopis] [S. l. : s.n., 1845]. Sign.: IIR C 15862
 13. *Der Feldzug von 1796 und 1797 in Italien* [rukopis] Pest : de Lumptich, 1853. Sign.: IIR C 15864
 14. PETZL, Alois: *Mein Tagebuch 23. August - 16. November 1878 Bosnien* [rukopis] [S. l.: Alois Petzl, post 1878]. Sign.: IIR C 16910
 15. CERRINI DE MONTE-VÄRCHI, Carl von: *Entwurf Ueber ein Strassensystem im nördlichen Ungarn* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1821. Sign.: IIR D 2567
 16. RAAB, Joseph: *Artillerie Laboratorium oder Laborir Handbuch zur Bestimmung der verschiedenen Feuerwerks Satz Massen und sämtlich übrigen Zur Erzeugung der in der Kaiser. König. Artillerie allgemein eingeführten Munitions Sorten und derley Beslandtheile nöthigen Erfordernisse* [rukopis] Wien : [s.n.], 1819. Sign.: IIR D 3114
 17. *Laboratorium wie solches in der kayserlich. königl. oest[er]reichischen Artillerie üblich ist* [rukopis] [S. l. : s.n., 1751–1800]. Sign.: IIR D 3115
 18. RAAB, Joseph: *Raab`s Laborier- Handbuch* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1820. Sign.: IIR D 3116
 19. *[Raketen]* [rukopis] [S. l. : s.n., 1837]. Sign.: IIR F 461
 20. JONES, John Thomas: *Memoire über die Linien von Torres Vedras aufgeworfen zur Deckung Lissabon´s im Jahre 1810* [rukopis] [S. l.: s.n., post 1829]. Sign.: IIR F 462
 21. ČERVENKA Z VĚŽNOVA, Václav Vojtěch: *De vita rebusque gestis Alberti Wenceslai Eusebii Ducis Fridlandiae* [S. l. : s.n., 18--]. Sign.: IIR F 526
 22. LA CROIX DE LAVAL, Friedrich: *Beiträge zur Geschichte des kais. kön. oesterreichischen Dragoner- Regiments Nr.1 Prinz "Eugen von Savoyen"* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1862. Sign.: IIR F 546
 23. *Instruction zur Untersuchung der neuen Geschütz- Röhre vom Jahre 1845 mit der Vorschrift über das Tormentiren der neuen Geschütz- Röhre vom Jahre 1852* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1857. Sign.: IIR F 1609
 24. BERGNER, Anton: *Verzeichniss aller in einem Artillerie- Laboratorium nöthigen Laborir- Instrumente, Requisiten und Geräthschaften nach alphabetischer Ordnung, was hiervon in einem Haupt und Feld- Laboratorium, dann in einer Hauptfestung, in welcher alle Munitions- Sorten zu erzeugen sind, verhanden seyn solle, und was bey einer Feld- und Belagerungs- Reserve mitzuführen kommt, als* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1821] Sign.: IIR F 1610
 25. GERTHNER, Ed.: *Die Action bei Tollenstein, Zwickau, Gabel u. Oberlichtenwalde 1778* [rukopis] Bürgstein : [s.n.], 1882. Sign.: IIR F 1611
 26. *Von der Uibernahme, Depositierung und Conservirung der Artillerie Vorräthe* [rukopis] [S. l. : s.n., 1851–1900]. Sign.: IIR F 1626
 27. NUNZIANTE, Alessandro: *Die Zubereitung des eckigten Schiess-Pulvers nach Englischer Art* [rukopis] Scafati : [s.n.], 1855. Sign.: IIR F 1627
 28. KHEE, H.: *Pläne zum praktischen Unterricht im Feld* [rukopis] [S. l. : s.n., 18--]. Sign.: IIR G 428

Výběr dokumentů zahrnul raně novověké a novověké rukopisy převážně z 18. a 19. století. Provenienčně patří vybrané exempláře především do střední Evropy s přesahy zejména na další území bývalé habsburské monarchie. Tematicky jsou však některé tituly zaměřené univerzálně. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy, vojenské správy, vojenské techniky, a každodennosti, a to zvláště na území Habsburské monarchie, tedy i Českých zemí. Z jazykového hlediska se jedná o dokumenty zejména německé, ale také dva české a jeden latinský. Kromě příruček a předpisů, které tvořily významnou část rukopisů digitalizovaných v předchozích letech, je tentokrát zařazeno větší množství pramenů osobní povahy, tedy pamětí a deníků z vojenských tažení, které mohou přispět k poznání vojenské každodennosti, a dále popisy vojenských operací zejména konce 18. století. Část rukopisů obsahuje kromě textové části také množství ilustrací s barevnými plány různých formátů, technickými nákresey, ilustracemi výstroje či vlajek, nebo je doplněna tabulkami atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií dokumentů důležitá vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů.

Nejhojněji jsou mezi vybranými rukopisy zastoupeny příručky různých typů, ať už se zaměřením na jezdecké (č. 12), či dělostřelectvo – trojice příruček Josepha Raaba (č. 16, 17, 18) a soupis nástrojů potřebných pro dělostřelectvo (č. 24), tak také příručky technické, věnované konstrukci raket (č. 19) či přípravě střelného prachu podle anglického způsobu (č. 27) a další (č. 4, 5). K příručkám lze přičíst také soubor plánů pro praktickou výuku v poli (č. 28). Předpisy jsou zastoupeny několika exempláři – dvě instrukce pro dělostřelectvo (č. 23, 26), a dále předpis pro vojenské stavitelství (č. 11). Dalším zajímavým dokumentem je projekt silničního systému v severních Uhrách (č. 15). Mezi ego-dokumenty sestavené rakouskými, respektive českými vojáky, patří paměti Josefa Matzka (č. 1), sbírka básní a vzpomínek setníka v Ruprechticích Josefa Noska (č. 3), deník poddůstojníka rakouské pěchoty Lea Franze Charbuského z let 1848-1851 (č. 9), deník Aloise Petzla z operací v Bosně v roce 1878 (č. 14) a paměti Johna Thomase Jonese o obraně Lisabonu v roce 1810 během napoleonských válek (č. 20). Popisu vojenských operací jsou věnovány další rukopisy zaměřené zejména na tažení v 70. - 90. letech 18. století – 1799 v Tyrolsku (č. 2), 1796-1797 v Itálii (č. 13) a 1778 v severních Čechách (č. 25), a dále během napoleonských válek (č. 7). Jednotlivě je třeba jmenovat kompletně obrazový sešit věnovaný námořním vlajkám (č. 6), rukopis latinsky psaného životopisu Albrechta z Valdštejna (č. 21) a historiografii císařského dragounského pluku prince Evžena Savojského od Friedricha la Croix de Laval (č. 22). Soubor vybraných dokumentů doplňují ještě dva drobné oslavné rukopisy, jeden český k uvítání arcivévodky Karla Ludvíka Rakousko-Těšínského a jeho manželky Jindřišky Nasavské (č. 8) a jeden německý, věnovaný témuž arcivévodovi (č. 10).

7.2 Projekt *Historie a vojenství v dobových dokumentech*

V projektu *Historie a vojenství v dobových dokumentech* v rámci grantového podprogramu Ministerstva kultury ČR VISK 7 - Kramerius (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru) se jednalo o digitalizaci periodik a monografií s vojensko-historickou tematikou z období 19. a 20. století. Projekt Vojenského historického ústavu obdržel dotaci 527 000 Kč, 30 % celkových nákladů bylo hrazeno

ze spoluúčasti. Následně byla zdigitalizována tato periodika:

- Československé listy 1943-1945
- Úřední list Československé republiky (ediktální část) 1946-1950
- Lidová armáda 1951-1975
- Týl a zásobování 1951-1987

Dále bylo zpracováno 47 monografií, které se věnují dějinám vojenských pluků podunajské monarchie. Jedná se o publikace vydané zpravidla ve druhé polovině 19. století a na začátku století dvacátého, před první světovou válkou. Celkově bylo tento rok v projektu VISK 7 zdigitalizováno přibližně 111 326 tisíc stran.

7.3 Činnost digitalizačního pracoviště knihovny VHÚ ve VTM Lešany

Během jara 2021 byla postupně zahájena činnost digitalizačního pracoviště, kterému byla vyčleněna samostatná místnost v prostorách knihovního depozitáře. V květnu 2021 zde nastoupila do VTM Lešany pracovnice na pozici skenerista-digitalizátor. Do konce roku 2021 se podařilo vytvořit 37 841 surových skenů fyzických předloh, z nichž většinu tvořily skeny knihovních dokumentů, které byly určeny pro další zpracování v software pro postprodukci a metadata Sirius (ořezání, narovnání, indexace, generování OCR a výsledných obrázků v JPEG 2000) a následné vytvoření archivačních a prezentačních PSP balíků dle standardu Národní digitální knihovny. Celkem bylo vytvořeno do konce roku 1520 PSP (1 balík = číslo periodika či svazek monografie) o celkovém rozsahu 18 298 digitálních obrazů. Menší část surových skenů tvořily dokumenty zpracované pro služební potřebu zaměstnanců VHÚ Praha (805 skenů).

7.4 Digitální studovna MO ČR (DSMO)

Bylo pokračováno v rozšiřování Digitální studovny MO, co se týče množství dokumentů. Na konci roku 2021 zde již bylo zpřístupněno přibližně 2 120 000 stran. Do ostrého provozu byl na adrese digitalnistudovna.army.cz zařazen nový uživatelský klient. VHÚ Praha nadále zajišťuje správu a plnění obsahem, ve spolupráci s VÚA-VHA a AKIS MO. V roce 2021 bylo pokračováno ve využívání výstupů nástroje PERO, který dokáže převést do strojově čitelné podoby i texty z rukopisů a při převádění tištěného písma dosahuje lepších výsledků než jakýkoliv jiný OCR software dostupný v ČR. Zpřístupněno bylo takto několik dalších rukopisů z fondů VHÚ Praha a jeho partnerů. V rámci těchto snah byl představen na webu i stránkách různých periodik projekt EGO-DOK na shromažďování a efektivní zpřístupňování dokumentů osobní povahy, jehož výstupy jsou dostupné hlavně prostřednictvím DSMO.

7.5 Ostatní

Externí zaměstnanec dokončil na dlouhodobě zapůjčeném kartotéčním skeneru digitalizaci zpracování kartotéky odepsaných ztrát z povodní 2002 a zahájil práce na skenování předmětové kartotéky nového fondu knihovny. V budoucnu je plánováno zpracování kartoték pomocí OCR a zpřístupnění prostřednictvím DSMO. Za rok 2021 bylo na specializovaném skeneru naskenováno 10 612 kartotéčných lístků. Dále bylo na stolních A4 a A3 skenerech digitalizováno (v některých případech i včetně postprodukce) značné množství jednotlivin pro administrační, badatelské, muzejní a publikační účely pracovníků VHÚ Praha a MO (včetně 45 svazků převedených do PDF).

8. Akvizice

V roce 2021 pokračovala Knihovna VHÚ Praha v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zaznamenal mírné navýšení ze 176 na 181 titulů. Z tohoto počtu se v případě 100 českých titulů ale získalo nákupem pouze 12 (dalších 84 českých titulů bylo získáno formou výměny či daru) a z 81 zahraničních titulů bylo nakoupeno 40 a dalších 39 bylo získáno darem či výměnou. Získáno nákupem bylo také 10 čísel speciálu Letectví a kosmonautika. Zakoupená čísla doplnila již existující řadu tohoto periodika. Přírůstek knižních publikací byl mírně vyšší než v roce 2020 a činil 1424 svazků. Z tohoto počtu bylo 227 kusů publikací pořízeno formou nákupu. V roce 2021 bylo vysoutěženo dalších 105 zahraničních a 137 českých knih, které budou dodány v roce 2022. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven. Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, která zaznamenala v minulém roce mírný nárůst. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl s tuzemskými institucemi ze 41 na 42, ze zahraničních institucí bylo nadále spolupracováno s 26 organizacemi. Časopis HaV touto cestou odebírá nadále 55 institucí.

9. Restaurování

V roce 2021 nebyla realizována Knihovnou VHÚ Praha žádná zakázka na restaurování. Stalo se tak z úsporných důvodů. Restaurování knihovních dokumentů v předchozích letech vyřešilo naprostou většinu nejzávažnějších oprav a restaurátorských zásahů, u nichž by hrozilo nebezpečí z prodlení. Množství dokumentů, které potřebují restaurátorský zásah, sice zůstává stále vysoké, ale jedná se spíše o velké množství drobnějších prací, které nevyžadují okamžité řešení. Proto bylo odložení restaurování až na další rok vyhodnoceno jako oblast, v níž lze uspořít finance bez dlouhodobého ohrožení fondu i pracovního harmonogramu knihovny.

10. Další činnosti

Vzhledem k pandemii Covid-19 se ještě ani v roce 2021 neuskutečnily každoroční akce pro veřejnost, které pořádá VHÚ Praha. Značně omezena byla také přednášková a konferenční činnost. I přes to pracovníci knihovny přednesli 4 přednášky: *Začátek třicetileté války v kontextu evropských událostí* v rámci cyklu Doba a reflexe války třicetileté pořádaného na Husitské teologické fakultě UK, *Začátek třicetileté války, Bílá hora a její následky* v Kulturním centru Vozovna Žižkov na Praze 3, *Spor domu Habsburského, aneb od dlouhé turecké války ke vpádu Pasovských* v Muzeu hlavního města Prahy v rámci cyklu Opevnění a obrana Prahy, *Památníky z vojny* v rámci konference Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě. Dále publikovali v časopise HaV 2 články a 4 recenze. Po celý rok také zpracovávali obsáhlé knižní anotace pro webovou rubriku „*Kniha týdne*“ (součástí „*Exponátu dne*“). Tradičně také spolupracovali na podpoře publikační a muzejní činnosti pracovníků VHÚ Praha a podíleli se na přípravě nové stálé expozice armádního muzea Žižkov, na přípravě textů, výběru a shánění exponátů a zpracování termínů do vznikající muzejní databáze.

8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Nedílnou součástí aktivit VHÚ Praha je také práce vědeckovýzkumná. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je i problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností. Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Výběr výzkumných projektů pracovníků VHÚ Praha za rok 2021:

- 1. světová válka a historie československých legií
- Organizace a nasazení československých vojenských jednotek v období 2. světové války, Květnové a Pražské povstání 1945
- Problematika Podkarpatské Rusi v letech 2. světové války
- Perzekuce důstojnického sboru v období po únoru 1948
- ČSLA v letech 1948–1989
- Následky sovětské okupace 1968–1991
- Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939
- Čeští vojáci v zahraničních mírových misích OSN 1989–2015
- Problematika válečných hrobů
- Dějiny vojensko-technického vývoje a historie druhů vojsk
- Rozvoj digitální studovny MO a zpracování projektu EGO-DOK k digitalizaci a online zpřístupnění pramenů osobní povahy a spolupráci s VUT Brno při aplikaci technologie PERO (strojové čtení rukopisů) v rámci projektu EGO-DOK
- Využití fotografie jako historického pramene

8.2 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Aktivní účasti pracovníků VHÚ Praha na konferencích a přednášková činnost v roce 2021 (výběr):

Mgr. Tomáš JAKL

- Příspěvek: *Češi a Slováci v letech 1914-1918 – světová válka, válka za nezávislost a občanská válka* – tři souběžné kontexty. XLVI. kongres Mezinárodní komise pro vojenskou historii. Řecko, Athény, 29. srpna - 3. září 2021.
- Příspěvek: *Československé legie v první světové válce*. Sekce rozvoje sil, Národní památník na Vítkově, 4. 11. 2021.

Mgr. Tomáš KYKAL a Mgr. Marek FIŠER

- Příspěvek: *Památníky z vojny (nejen) ve sbírkách Vojenského historického ústavu Praha*. Konference Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě. Organizace – disciplína – zkušenost – kultura, Praha, 24. – 25. 6. 2021.

PaeDr. Jindřich MAREK

- Příspěvek: Cesty zapojení pražské policie do povstání v květnu 1945. XVI. konference policejních historiků Praha, 2021.

Mgr. Zdeněk MUNZAR, BBus. (Hons.), DiS

- Přednáška: *Začátek třicetileté války v kontextu evropských událostí* v rámci cyklu Doba a reflexe války třicetileté pořádaného na Husitské teologické fakultě UK v Praze, 2021.
- Přednáška: *Začátek třicetileté války, Bílá hora a její následky* v Kulturním centru Vozovna Žižkov, Praha 3, 2021.
- Přednáška: *Spor domu Habsburského, aneb od dlouhé turecké války ke vpádu Pasovských* v Muzeu hlavního města Prahy v rámci cyklu Opevnění a obrana Prahy, 2021.

PhDr. Jiří PLACHÝ, Ph.D.

- Příspěvek: „Czechoslovak Government-in-Exile in London and Baltic States 1940–1941“. International Baltic Military History Conference – *War Summer 1941 in the Baltic Countries: objectives, Strategies and Operations of the Opposing Sides, Results and Consequences*, Tartu – Estonsko, 21. – 22. 9. 2021.
- Pedagogická činnost na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové (v zimním semestru 2021/2022 vedení semináře Dějiny Československa v letech 1945–1989).

PhDr. Prokop TOMEK Ph.D.

- Příspěvek: *Vojenská práce*. Konference Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě: organizace – disciplinace – zkušenost – kultura. Praha, 24. 6. 2021.
- Příspěvek: *Ke škodám způsobeným pobytem Sovětských vojsk*. Seminář Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 24. 6. 2021.
- Příspěvek: *Stížnosti na Sovětskou armádu*. Liberec 16. 8. 2021.
- Příspěvek: *Odsun sovětských vojsk*. Seminář Senát Parlamentu ČR 16. 9. 2021.
- Příspěvek: *Československá účast v Dozorčí komisi neutrálních států*. Konference Conflict Studies Working Group: Od míru k válce, od války k míru. Košice 27. - 30. 9. 2021.

PhDr. Karel STRAKA, Ph.D.

- Příspěvek: *Little Entente, a subject of European strategy, in opinions and considerations of French military strategists in the 1930s*, Senát Parlamentu České republiky a Velvyslanectví Rumunska, Praha, Senát Parlamentu České republiky, 29. 9. 2021.
- Příspěvek: *Představy a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahů československého a britského zpravodajství z let 1939–1943*, Vojenské zpravodajství Ministerstva obrany České republiky, Muzejní a vlastivědný spolek Včela čáslavská, Čáslav, 7. 10. 2021.

9 PREZentační činnost

9.1 KALENDÁRIUM

Květen 2021

- Vernisáž výstavy *Válečný rok 1941*, Generální štáb AČR, Praha 6.
- Zahájení sezony v Leteckém muzeu Kbely a Vojenském technickém muzeu Lešany.
Otevření muzeí pro veřejnost se v roce 2021 uskutečnilo bez tradičních zahajovacích dnů.

Červen 2021

- Pietní akt v pražské Resslově ulici u chrámu svatého Cyrila a Metoděje, připomínka hrdinství československých parašutistů.

Září 2021

- Vernisáž výstavy *Červené barety – meče armády hrot*, Generální štáb AČR, Praha 6.
- Zahájení výstavy *Pro koho kvetou vlčí máky*, Komunitní centrum pro válečné veterány v Brně, v rámci projektu Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha.
- Otevření nové expozice v Jízdárně ruzyňských kasáren.
- III. Benefiční koncert pro Obranu národa.

Říjen 2021

- Zahájení výstavy *(Po)zapomenutí legionáři*, Písecká brána, Praha 6.

9.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2021

Armádní muzeum Žižkov	0
Letecké muzeum Kbely	51 100
Vojenské technické muzeum Lešany	69 700
Národní památník hrdinů heydrichiády	33 284
Celková návštěvnost	154 084

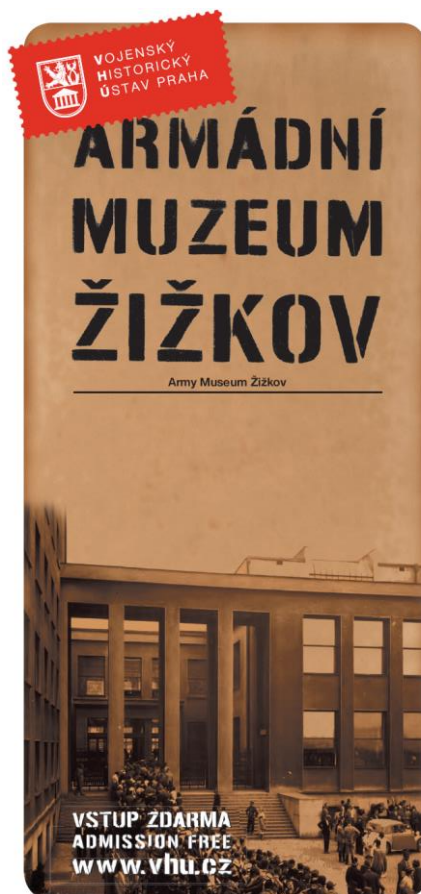
Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

- Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo cca 5 261 návštěvníků ve 246 skupinách, z toho:

Pro děti a mládež	11 skupin
Pro žáky a studenty (MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ)	159 skupin
Vojáci z povolání	16 skupin
Senioři	2 skupiny
Zdravotně handicapovaní	1 skupina
Ostatní skupiny	57 skupin

9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Armádní muzeum je umístěno v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození.

8.3.1 HISTORIE

V budově patřící do komplexu původního Památníku osvobození na úpatí Vítkova je nyní situováno Armádní muzeum Žižkov. Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetemi jako celý stát. V současnosti jeho expozice prezentuje ve třech sálech historii čs. armády a odboje od počátku 1. světové války až do padesátých let 20. století. Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovnické záležitosti. Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali Němci do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.

Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části – období 1914-1948 a období 1939-1945.

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se již záhy nové vedení ústavu, s novým náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přeinstalovat „nevyhovující“ expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let Komunistické strany Československa“. Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády). Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově mění na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

8.3.2 SOUČASNOST

V září roku 2018 byla poklepáním na základní kámen slavnostně zahájena rekonstrukce budovy Armádního muzea Žižkov. Budova muzea byla pro veřejnost uzavřena již v roce 2017, z důvodů vyklízečích prací. V rámci rekonstrukce komplexu budov AMŽ dochází především k zásadnímu rozšíření výstavních prostor, a to zhruba na trojnásobek původních. Nejviditelnější změnou bude zastřešení původně otevřené dvorany a také nový vchod do muzejních expozic. Do muzea se bude vstupovat z boku hlavního schodiště, vstup bude v podzemí a odtud pak budou návštěvníci mířit do jednotlivých sálů.

V expoziční části bude nově nainstalován i výtah, který návštěvníky doveze do mimořádně atraktivních míst: až do nejvyššího patra západní budovy, kde bude umístěna kavárna s výhledem na část historického centra Prahy. Zastřešením dvorany dojde k získání prostoru, v němž se budou konat společenské akce, koncerty atd., bude zde možné pořádat i slavnostní akty týkající se armády a ministerstva obrany, mohou zde být realizovány krátkodobé výstavy i vystaveny některé exponáty. Rekonstrukce muzea se již nezadržitelně blíží do finále a znovuotevření Armádní muzea Žižkov je naplánováno na podzim roku 2022.

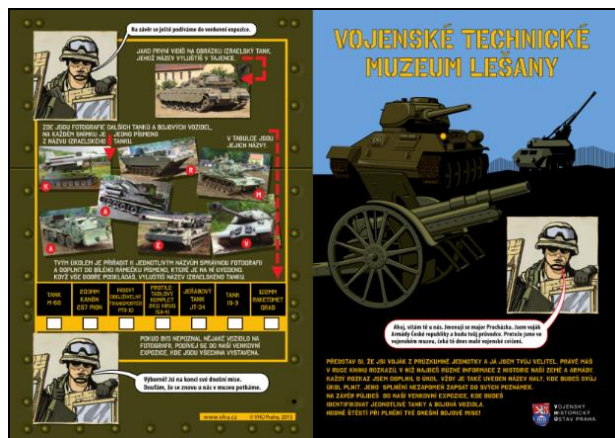
Akce pro veřejnost – Pražská muzejní noc a Den válečných veteránů, nebyly v roce 2021 v Armádním muzeu Žižkov realizovány.

9.3.3 EDUKATIVNÍ PROGRAMY

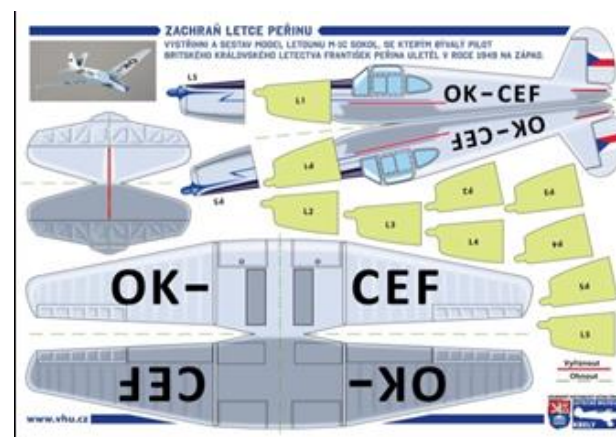

V Armádním muzeu Žižkov se za běžného provozu realizoval úspěšný edukativní projekt „Operace Historikon“. Z důvodu uzavření Armádního muzea Žižkov pro veřejnost, byl tento edukativní program, určený pro žáky ZŠ a SŠ, pozastaven. Do nově zrekonstruovaného muzea je připraven zcela nový edukativní program.

Edukativní aktivity se realizují i v ostatních muzeích VHÚ Praha. V Leteckém muzeu Kbely, ve Vojenském technickém muzeu Lešany a Národním památníku hrdinů heydrichiády, kde probíhají komentované prohlídky pro školní skupiny. V LM Kbely pokračovala i geocachingová hra věnována legendárnímu československému letci Františku Peřinovi, který za 2. světové války sloužil u francouzského a britského letectva. Ke hře byl vytvořen tištěný průvodce, který zájemce při hře instruuje. Peřina byl po komunistickém puči postaven mimo službu a v dubnu 1949 odletěl s manželkou za hranice. A právě v roce 1949 hra začíná. Úkolem hráče je pomoci pilotovi najít čtyři chybějící součástky do jeho letounu. Ty jsou ukryté v uzamčených schránkách v areálu muzea. K jejich otevření musí hráč znát číselné kódy, které získá po splnění úkolů. Každá nalezená součástka má také své číslo. Sériová čísla čtyř součástek pak tvoří poslední čtyřmístný kód pro otevření výherní schránky s odměnou (papírový model Peřinova letounu M-1C Sokol).

Ukázka pracovného listu Vojenského technického múzea Lešany

Ukázka herního průvodce a odměny pro hráče (papírový model Peřinova letoun

9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY

Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel, a kromě toho i množství leteckých motorů, součásti draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví.

9.4.1 HISTORIE

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis *Letectví a kosmonautika*, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.

Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis *Letectví a kosmonautika* v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník J. Šáda. Postupně

uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal. Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích

Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zainteresoval Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČSLA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.

Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní střežen tanky.

Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace

V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je, pokud možno dodržována dodnes.

Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry, a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu. Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbělicích.

V demokratických poměrech

V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.

Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.

Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry

Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ Praha se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí, a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.

Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojaté expozici. Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.

V současné době má Letecké muzeum Kbely více než 2000 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

9.4.2 STÁLÁ EXPOZICE

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory. V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924

Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky

Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbélích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojeté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.

Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počín roku 2003. K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938

Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory

Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004. Při znovuootevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a péči dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny. Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun

československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun Il. ročníku rychlostních závodů o Cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války

Hangár generála Karla Janouška

Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbélích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody nápořem větrných smrštů Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.

Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii. Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Norduyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace

Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.

Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Cvičné poválečné letouny

Expozice se nachází v hangáru č. 43. Hangár systému Pícha stojí poblíž hlavního vchodu muzea, zároveň přiléhá k ploše 24. základny dopravního letectva Kbely. Hangár nabízí návštěvníkům expozici cvičných proudových letounů z poválečné doby.

V hangáru je k vidění polský letoun PZL TS-11 Iskra, vedle něj stojí československý letoun Aero L-29; „Delfína“ využívaly k výcviku všechny státy Varšavské smlouvy kromě Polska (to upřednostnilo svůj vlastní letoun Iskra). Dále je zde k vidění cvičná verze MiGu-15 (UTI) a čtveřici doplňuje legendární Aero L-39 Albatros. V tomto případě jde o letoun ve speciální kamufláži připomínající 40. výročí prvního vzletu L-39 a také konstruktéra Jana Vlčka, který Albatros vytvořil. Délka hangáru č. 43 je přes 50 metrů a hloubka přes 11 metrů. Pochází z první poloviny 30. let a stojí stále na tomtéž místě, jako v době svého vzniku. Původní je jeho nosná konstrukce, která prošla renovací. Hangár byl plechový, a i nyní je opláštěn stříbrně zářícími deskami. Hangár byl těžce poškozen na konci druhé světové války, při náletu amerických letadel. První nálet se uskutečnil v březnu 1945, druhý 16. dubna 1945.

Československé letectvo po roce 1945

Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.

Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti. V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros. Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 “krále vzduchu” Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud. Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Hangáry Staré Aerovky

Jedná se o výstavní prostory v historických hangárech č. V a VI v areálu Stará Aerovka na letňanském letišti, jež byly v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění zrekonstruovány díky grantu z EHP a Norských fondů. Hangár č. V byl postaven v rámci budování nových prostor pro firmu AERO v letech 1940–1941. Po rekonstrukci je v něm umístěna expozice bombardovacích a bitevních letounů a stíhacích bombardérů z období od 2. světové války až do 80. let minulého století. Je zde umístěn letoun Aero C-3A (Siebel Si-204), trup bombardovací verze Aero C-3B, přední část sovětského letounu Petljakov Pe-2, letouny Suchoj – Su-7, Su-22. Hangár č. VI je historicky prvním hangárem firmy AERO

k sestavování a zalétávání letadel. Původně byl vybudován již v roce 1920 na jihovýchodním okraji kbelského letiště, v průběhu výstavby nového areálu pro firmu AERO na jihovýchodním obvodu letiště v Letňanech byl demontován a přemístěn do nových prostor. Nyní je zde expozice historie firmy Aero. Hlavními exponáty je čtveřice letounů, z nichž nejstarší, stíhací Aero A-18 z roku 1923, vzlétl na nebe právě z tohoto hangáru. Doplňují jej neméně cenné prototypy letounů L-29 Delfín ve verzi XL-29-2, L-39 Albatros ve verzi X-02 a L-159 Alca.

Venkovní expoziční prostor

Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí. V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelích a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty

Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.

9.4.3 VÝSTAVA

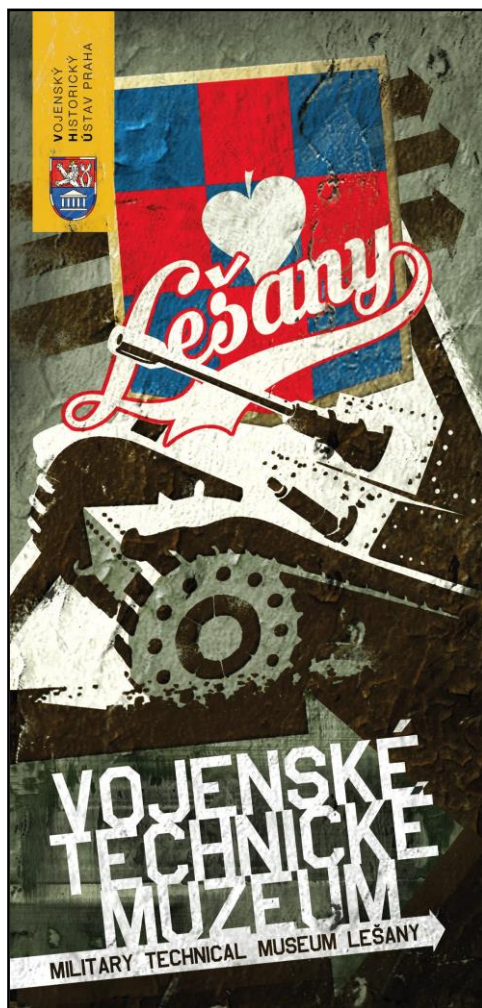
Od roku 2013 mohou zájemci navštívit výstavu „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939–1945“ umístěná v hangáru č. 40. Autoři Jan Sýkora, Miroslav Khol a Alois Veselý představili jednu z méně známých, ale významných kapitol naší historie v období 2. světové války. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly.

Kupříkladu i bývalé textilky vyráběly součásti do letadel. Nejedná se o plný výčet všech aktivit, výběr záležitosti se zvláštním zřetelem k výrobě v oblasti Prahy. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Bezpochyby nejzajímavější instalací je bokorys letounu Siebel Si-204 v měřítku 1:1 doplněný o jednotlivé součásti vyráběné na našem území. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

9.4.4 AKCE PRO VEŘEJNOST

Každoroční akce pro veřejnost, které se pořádají v Leteckém muzeu Kbely – Zahájení muzejní sezóny a Pražská muzejní noc, nebyly v roce 2021 realizovány. Důvodem byla nepříznivá epidemiologická situace, způsobená pandemií COVID-19.

9.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

9.5.1 HISTORIE

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii.

V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989

Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války.

Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob. V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislukaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.

Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.

Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství.

Mezi nejcenější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO.

Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek. Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

9.5.2 STÁLÁ EXPOZICE

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen nejen světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938

Hala původně sloužila pro garážování 122mm raketometů vz. 70 “GRAD”, kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.

Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejcenější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třinápravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.

Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „útočnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943

Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 „DANA“, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.

Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunker“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.

Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisch-Mährisch Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht. Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra

Kopřivnice. V garáži návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.

Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT.

Hala č. 3: období let 1944–1945

Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákulový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe. Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.

Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Kaťuša“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcennější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.

Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950

Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.

Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 „Tatraplán“. První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák“. Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor.

Hala č. 5: období let 1950–1962

Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem“ a „západem“. První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze“, byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.

Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta“. Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatra 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatry 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou“ stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma“ se návštěvník dostane na „západ“, kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.

Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části“. Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)

Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války. Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.

V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo

Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejceněnější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.

Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády.

Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce 1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88mm PLK vz. 37 a 105mm PLK vz. 38.

Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nejkompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě. V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostit tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnický usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavně oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou municii různých ráží. Mezi nejcennější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákluzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích. Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10cm horská houfnice vz. 16/19 se zákluzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejcennější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní roty československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu.

První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní roty československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens. Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely. Vitrína před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze. Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová“. Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem“ a „Západem“.

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21 rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalné pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR.

Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.

Přístřešky a volné prostranství

Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1. Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.

Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.

Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

Expozice železničního vojska

Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.

Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.

9.5.3 AKCE PRO VEŘEJNOST

Každoroční akce pro veřejnost, které se pořádají ve Vojenském technickém muzeu Lešany – Zahájení muzejní sezóny, Tankový den, Land Rover Day a Dětský den, nebyly v roce 2021 realizovány. Důvodem byla nepříznivá epidemiologická situace, způsobená pandemií COVID-19.

9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany – nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi. Jedná se o následující expozice uvedené v této kapitole.

9.6.1 NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Mezi další stále expozice VHÚ Praha patří i výstava instalovaná v Národním památníku hrdinů Heydrichiády, která prošla v roce 2010 rozsáhlou proměnou. Návštěvníky čeká moderně pojatá expozice věnovaná jedné z nejvýznamnějších kapitol našich dějin 20. století. V úvodu se seznámí s historií vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 a nastolení krvavého teroru na našem území. Další část expozice líčí okolnosti příprav atentátu na Heydricha a průběh operace ANTHROPOID až do jejího vyvrcholení dne 27. května 1942, kdy se atentát uskutečnil. Závěrečná část je věnována tragickým osudům parašutistů i jejich spolupracovníků z řad domácího odboje, bez jejichž pomoci by se atentát nemohl nikdy uskutečnit.

Zvláštní pozornost je věnována jak sokolskému odbojovému hnutí, tak posledním okamžikům života parašutistů. V posledních týdnech života se jich, s vědomím, že riskují životy své i svých blízkých, ujali představitelé české pravoslavné církve, kteří jim poskytli útočiště v kryptě kostela sv. Cyrila a Metoděje. Zradou parašutisty Karla Čurdy bylo místo úkrytu prozrazeno a dne 18. června 1942 zde po boji padlo hrdinnou smrtí všech sedm ukryvaných parašutistů. Vlastní krypta pravoslavného chrámu sv. Cyrila a Metoděje získala v rámci expozice zcela novou pietní podobu. V jejím prostoru jsou umístěny pouze bronzové busty parašutistů, kteří zde padli spolu s jejich životopisy.

VHÚ Praha oficiálně převzal v roce 2017 správu nad Národním památníkem hrdinů heydrichiády. Od roku 2020 byl spuštěn nový rezervační systém pro skupinové návštěvníky. Systém umožňuje rezervaci vzdělávacího programu a projekci dokumentárního filmu, nabízí tak snadný způsob objednání větších i menších skupin návštěvníků, především školních exkurzí, ale také organizovaných turistů atd. Rezervační systém je k nahlédnutí zde: <http://www.vhu.cz/muzea/ostatni-expozice/krypta/rezervace/>.

9.6.2 MUZEUM HRADNÍ STRÁŽE

Expozice byla otevřena na konci roku 2008, u příležitosti 90. výročí vzniku Hradní stráže. Stálou expozici Hradní stráže společně připravily Vojenský historický ústav Praha, Správa Pražského hradu a Hradní stráž. Většina exponátů byla zapůjčena ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, část byla poskytnuta přímo Hradní stráží a některé exponáty byly věnovány soukromými sběrateli. Tato výstava mapuje nejen devadesátiletou historii Hradní stráže jako takové, ale jak sám název napovídá, nabízí pohled do starší historie vojenství, spojené s obranou a vojenským střežením Pražského hradu. Výstava mimo jiné nabízí ke zhlédnutí dva filmové dokumenty o Hradní stráž, a to z roku 1996 a 2008. Návštěvník výstavy navíc uvidí i ojedinělou ukázkou pozdně gotické fortifikace, kterou samotná Prašná věž, někdy zvaná též Mihulka spolu s přilehlými hradbami bezesporu je.

Muzeum, včetně expozice, je aktuálně z důvodu dlouhodobé rekonstrukce Prašné věže, uzavřené.

9.6.3 JÍZDÁRNA RUZYŇSKÝCH KASÁREN

Jízdárna se nachází v areálu vojenského útvaru, který je součástí spojovacího vojska Armády České republiky. Patří mezi nejautentičtější místa naší novodobé historie. Díky citlivému zásahu předního českého restaurátora akademického malíře Jana Živného se podařilo uchovat v původní podobě stěny, v nichž jsou dodnes patrné stopy po kulkách německých popravčích čet. Podobu pietnímu místu vtiskli akademický malíř Pavel Holý z VHÚ a architekt Stanislav Marek. Na výrazné tváři památníku tvořeného jmény všech popravených se podílel rovněž archivář Archivu hlavního města Prahy Vojtěch Šustek.

Jízdárna ruzyňských kasáren se do našich dějin poprvé neblaze zapsala 17. listopadu 1939, kdy zde strávilo své poslední okamžiky před popravou devět studentských funkcionářů. Šlo o vůbec první použití „sonderbehandlungu“ (tedy likvidace bez soudu) na území protektorátu. Během 1. stanného práva po příchodu Reinharda Heydricha bylo v prostoru jízdárny popraveno zastřelením či oběšením 247 osob. Byli mezi nimi i vedoucí představitelé nejvýznamnější odbojové organizace Obrana národa. K prvním popraveným patřili vůbec první generálové československé armády postavení za protektorátu před popravčí četou Josef Bílý a Hugo Vojta. Jejich jména zanedlouho doplnili generálové František Horáček, Mikuláš Doležal, Oleg Svátek či

Václav Šára. Mezi popravenými vysokými důstojníky byl rovněž podplukovník Ladislav Preininger či jeden z proslulé trojice Tří králů českého odboje plukovník Josef Balabán. Mezi prvními byl v jízdně popraven i náčelník České obce sokolské Augustin Pechlát.

Přesné místo, kde umírala elita předválečné armády, se podařilo identifikovat v rámci přípravy dokumentárního projektu k výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha připravovaného ve spolupráci České televize a VHÚ. Stavební úpravy přeměnily původní vojenské skladiště do podoby pietního prostoru odpovídajícího významu událostí, jež zde proběhly. Díky dlouholetému úsilí Generálního štábu Armády České republiky a příslušníků spojovacího vojska o připomínání si významných historických kapitol naší armády se podařilo vytvořit důstojné pietní místo.

UDÁLOSTI V EXPOZICÍCH

PIETNÍ AKT V PRAŽSKÉ RESLOVĚ ULICI

V pátek 18. června 2021 se v pražské Resslově ulici u chrámu svatých Cyrila a Metoděje konal pietní akt, který připomněl hrdinství československých parašutistů, bojujících zde před 79 lety proti nacistické přesile. Události se zúčastnili významní představitelé státu v čele s předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Radkem Vondráčkem a dalšími zástupci politického a veřejného života. Vzpomínka se odehrála oproti minulým rokům v zmenšeném formátu, pouze ve venkovním prostoru, a to vzhledem k opatřením, které se týkají koronavirové pandemie a vycházejí z vládních usnesení. V Den hrdinů druhého odboje, jenž připadá na 18. červen, si připomínáme odvahu a obětavost všech příslušníků zahraničního i domácího odboje, kteří bojovali za svobodu naší země během druhé světové války a položili za ni vlastní život. V tento den před 79 lety v chrámu sv. Cyrila a Metoděje sedm československých vojáků vzdorovalo stonásobné nepřátelské přesile; přes opakované výzvy se odmítli vzdát. Dva z nich – Jan Kubiš a Josef Gabčík – 27. května

1942 splnili svůj úkol, odstranili jednoho z nejdůležitějších nacistických představitelů, zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Domácí odbojáři zajišťovali parašutistům zázemí, pravoslavní duchovní jim poskytli poslední úkryt. Řada květin, které 18. června 2021 položili u desky připomínající boj zástupci nejrůznějších státních institucí, organizací či spolků, svědčí o tom, že tato událost je jednou z klíčových v paměti našeho národa a má i po téměř osmi desítkách let svůj zásadní společenský a dějinný význam.

OTEVŘENÍ NOVÉ EXPOZICE V JÍZDÁRNĚ RUZYŇSKÝCH KASÁREN A III. BENEFIČNÍ KONCERT PRO OBRANU NÁRODA

Dne 29. září 2021 se v budově bývalé jízдарny kasáren Ruzyně uskutečnila vernisáž stálé expozice věnované období let 1939-1942, jejímž autorem je historik Petr Bjaček z Vojenského historického ústavu Praha. Téhož dne se pak v katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici odehrál III. benefiční koncert pro Obranu národa, který byl pořádán u příležitosti 80. výročí připomínky skonu předních českých odbojářů za tzv. prvního stanného práva v roce 1941. Vernisáž zahájil ředitel VHÚ Praha, brigádní generál Aleš Knížek, krátkým proslovem. „Jsem rád, že jsme se sešli na místě, které je důležité pro československé a české národní dějiny,“ řekl generál Knížek. „Na místě, kde vyhasly životy českých vlastenců, kteří se nebáli postavit se zlu a byli za to neprávem odsouzeni a popraveni. Když jsme obnovili část jízдарny jako pietní místo, tak jsme chtěli splatit ještě další část našeho dluhu, a to doplněním o výstavní část. Nejde o velkou expozici, ale přináší důležitý vhled do problematiky prvních válečných let především v protektorátu.“ Na vernisáži byli přítomni také náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky, generálporučík Jan Kaše, zástupce náčelníka Generálního štábu Armády České republiky, generálporučík Miroslav Hlaváč a další významní hosté, včetně příslušníků rodin vlastenců, kteří byli v ruzyňských kasárnách během druhé světové války popraveni.

Expozice Vojenského historického ústavu Praha je věnovaná období let 1939-1942. Otevření expozice 29. září 2021 připadlo na 80. výročí vyhlášení stanného práva z konce září 1941, v souvislosti se jmenováním Reinharda Heydricha zastupujícím říšským protektorem dne 28. září 1941. Před vstupem do pietního prostoru kasáren jsou dvě místnosti, v levé je malý kinosál a v pravé místnosti je samotná expozice. Expozici tvoří osm textových panelů, jedna stolová vitrína s drobnými předměty (upomínkové předměty z vězení, německá puška, studentský index atd.) a na stěnách jsou vylepeny vyhlášky vztahující se k událostem souvisejícím s historií jízдарny za druhé světové války. Dokumentují např. uzavření českých vysokých škol, vyhlášení stanného práva, popravu generálů Vojty a Bílého atd. V prostoru vstupu je nainstalována socha Spoutaný od Břetislava Bendy.

Ve večerních hodinách 29. září 2021 se pak v chrámu sv. Cyrila a Metoděje, v Resslově ulici v Praze 2, uskutečnil III. benefiční koncert pro Obranu národa, který byl pořádán u příležitosti 80. výročí připomínky skonu předních českých odbojářů v roce 1941. Koncert pořádal Vojenský historický ústav Praha ve spolupráci s Pravoslavnou církví v českých zemích a na Slovensku a Vojenským fondem solidarity.

Před publikem v zaplněném chrámu vystoupil nejprve norský soubor Absolutt Cello, sestávající z mladých hudebníků. Soubor zahrál některé z klasických skladeb. Poté vystoupil zpěvák jazzový zpěvák Jan Smigmator & Friends. Jeho písně připomněly swingovou éru, tedy období 40. let, resp. druhé světové války. Večerem provázel herec Ondřej Novák, který v krátkých proslovech seznamoval publikum s dějinnými

křížovatkami a osudy, které byly spojeny s odbojovou činností za druhé světové války, s bojem Čechů za svobodu, ale i s konkrétními událostmi válečných let vztahujících se k chrámu v Resslově ulici. Rovněž hovořil o historické linii spojující tehdejší československé vojáky s těmi dnešními, příslušníky Armády České republiky.

9.6.4 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA

V roce 2021, i přes nepříznivou epidemiologickou situaci, nadále pokračoval projekt „Posádková muzea pod záštitou Vojenského historického ústavu Praha“. Část plánovaných realizací se opět musela přesunout až na roky následující. I přes tyto vzniklé komplikace se podařila realizovat např. výstava v Komunitním centru pro válečné veterány v Brně (viz níže). Dále pokračovaly práce na expozicích pro Posádkové muzeum Vojenské policie či se začalo s tvorbou nových posádkových expozic v Klatovech a Rakovníku.

Pro koho kvetou vlčí máky

V září 2021 byla slavnostně zahájena výstava s názvem *Pro koho kvetou vlčí máky*, kterou pro Komunitní centrum pro válečné veterány v Brně připravil Vojenský historický ústav Praha. Zahájení proběhlo za účasti vojenských veteránů, účastníků novodobých zahraničních operací, zástupců brněnských klubů vojenských důchodců, studentů Univerzity obrany Brno a dalších významných hostů. Na 13 panelech představil VHÚ – v rámci svého projektu „Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha“ – výstavu mapující problematiku veteránského hnutí nejen z československého, respektive českého pohledu, ale rovněž i z perspektivy a v kontextu připomínání si veteránské tradice ve světě.

Úvodního slova se ujal historik VHÚ a autor textů výstavy Jaroslav Láník. Protože název výstavy odkazuje k vlčím mákům, první panel nechává nahlédnout návštěvníky na flanderská pole, kde v roce 1915 kanadský vojenský chirurg John McCrae napsal svoji slavnou báseň, v níž se objevuje motiv vlčího máku jako symbolu naděje za zmařené životy jeho spolubojovníků. Na tomto panelu nechybí ani další významná událost spjatá s veteránskou tradicí, která se udála v roce 1918, 11. měsíce, 11. dne, o 11. hodině ve francouzském městě Compiègne. Zde, ve štábním vagonu vrchního velitele spojeneckých vojsk maršála Ferdinanda Focha, bylo uzavřeno příměří mezi státy Dohody a německou generalitou, čímž byla ukončena první světová válka. Další navazující panely pak již představují postupný vývoj veteránské tradice v celé její šíři a rozmanitosti. Ať už v podobě oslav spojených s tradicí neznámého vojína, zborovskou tradicí vycházející z působení československých legionářů v první světové válce, dukelskou tradicí, která po druhé světové válce vytlačila v socialistickém Československu původní tradici legionářskou či dnešní návratem k tradici vlčích máků a oslav Dne veteránů 11. listopadu. Zahraniční stopu na výstavě zastupuje například francouzská veteránská tradice modrých chrp (Bleuet de France), která v sobě nese symboliku modrých uniforem nošených francouzskou pěchotou od roku 1915, či květnový Memorial Day, kdy svým padlým vojákům prokazují úctu Američané.

Autoři výstavy nemohli opominout ani novodobé válečné veterány Armády České republiky ze zahraničních operací z Kuvajtu, balkánských operací nebo z nedávného působení AČR v Afghánistánu či Mali. Poslední panel – který dal název i celé výstavě – se nese v obecnějším duchu a zamýšlí se nad postavením válečných veteránů ve společnosti či vnímáním této tradice v českém prostředí. Nedílnou součástí výstavy jsou i zapůjčené legionářské uniformy, drobné předměty denní potřeby, plynové masky, jídelní nádobí či různé výstrojní doplňky nacházející se v šesti prosklených vitrínách. Unikátní jsou především vystavené artefakty nebo osobní věci z pozůstalosti po veliteli anglického výsadku skupiny „CLAY-EVA“, majorovi v. v. Antonínu Bartošovi. Výstavu bylo možné shlédnout až do konce listopadu 2021.

9.7 VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA V ROCE 2021

V této kapitole si představíme výstavy, které VHÚ Praha pořádal či se na jejich realizaci podílel. K připomenutí jsou také již dříve realizované výstavy, které byly čtenářům v roce 2021 představeny prostřednictvím webových stránek VHÚ Praha v elektronické podobě:

(Po)zapomenutí legionáři

V den 103. výročí založení Československa, 28. října 2021, byla v Písecké bráně v Praze 6 slavnostně zpřístupněna výstava, která zajímavým způsobem přibližuje jednu z méně známých kapitol našich dějin. Expozice vytvořená VHÚ Praha ve spolupráci s Městskou částí Praha 6 shrnuje, jakým způsobem se v této městské části pojmenovávaly po vzniku republiky některé ulice a jak se názvy těchto ulic v důsledku nástupu totalitních režimů měnily. Původně šlo o ucelený systém názvů ulic s legionářskou tematikou. Oficiálního zahájení se účastnili významní hosté: 1. místopředseda Senátu Parlamentu České republiky Jiří Růžička, velvyslanec Slovenské republiky v ČR Rastislav Káčer, starosta Prahy 6 Ondřej Kolář a místostarostové Jakub Stárek a Jan Lacina, poslanec Evropského parlamentu Jan Zahradil, vojenskou část reprezentovala brigádní generálka Lenka Šmerdová a podplukovník Tomáš Halačka. Vojenský historický ústav Praha zastupoval ředitel Odboru muzeí Vojenského historického ústavu Praha, plukovník Michal Burian, který také celou expozici autorsky připravil.

Plukovník Michal Burian také ve svém úvodním slově připomněl, že celkem 38 ulic a náměstí v Bubenči a Dejvicích bylo po roce 1918 pojmenováno po československých legiích, bojištích první světové války a událostech spojených se vznikem samostatné republiky. Pouze dvě z nich si ovšem udržely názvy i během protektorátu, v 50. letech ale po krátkém návratu k jejich původním prvorepublikovým názvům, byly přejmenovány všechny. Až na pět. V 90. letech se pak nekonal velký návrat k původním prvorepublikovým názvům, jak by se dalo čekat, a tak se do dnešní doby z 20. let dochovalo jen 11 názvů. Ředitel Vojenského historického ústavu Praha, brigádní generál Aleš Knížek, ve vstupním textu výstavy také připomíná, že historie Prahy 6 je po roce 1918 nedělitelně spjata s osudy československé armády – sídlí zde Ministerstvo obrany České republiky, Generální štáb Armády České republiky a další vojenské instituce.

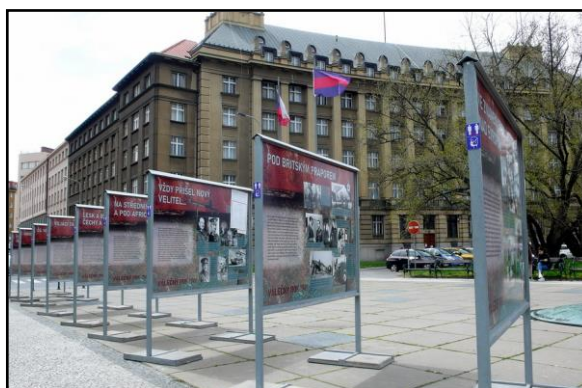
Cyklus venkovních výstav před budovou Generálního štábu, Praha 6

V roce 2021 i nadále, i když ve sníženém počtu výstav, s ohledem na epidemiologickou situaci v České republice, pokračoval cyklus výstav před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6, jejichž prostřednictvím jsme připomenuli následující tři témata: válečný rok 1941, historii československého a českého výsadkového vojska a boje o Tobruk:

a) Válečný rok 1941

Na Vítězném náměstí v Praze 6 byla instalována v květnu 2021 panelová výstava nazvaná *Válečný rok 1941*. Expozice na více než dvou desítkách panelů ukazovala, jaké události roku 1941 patřily ke klíčovým a co vše se v tomto roce odehrálo na vojenských polích druhé světové války, ale také jaká byla tehdejší společenská a politická situace, především v okupovaných českých zemích. Klíčová témata roku 1941 jsou především napadení Sovětského Svazu 22. června, po kterém následoval rychlý postup na Moskvu, provázený nesmírnou brutalitou německé armády ve vztahu k sovětskému obyvatelstvu, ale i zajatým sovětským vojákům. Další panel se tematicky týká leteckých střetů nad Evropou, do kterých zasahovali i českoslovenští piloti v řadách britské RAF. Jeden z panelů je věnován i působení čs. exilové vlády v Británii, ale také dění v protektorátu.

Autorem výstavy je historik VHÚ Jindřich Marek. Textové části jednotlivých panelů jsou doplněny i bohatou fotografickou dokumentací. Zdařilé výtvarné řešení celé expozice je dílem grafičky VHÚ Andrey Bělohlávkové.

b) Červené barety – meče armády hrot

Výstava *Červené barety – meče armády hrot* přibližovala historii československého a českého výsadkového vojska. Výstava byla umístěna před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6 na Vítězném náměstí a její vernisáž se uskutečnila v září 2021. Součástí vernisáže byla i ukázka techniky, výzbroje i výstroje současných výsadkářů, příslušníků Armády České republiky. Vernisáže se zúčastnil náčelník Generálního štábu Armády České republiky, armádní generál Aleš Opat, ředitel Vojenského historického ústavu Praha, brigádní generál Aleš Knížek, předsedkyně Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jana Černochová a další hosté.

Jednotlivé panely byly koncipovány chronologicky, mapovaly etapy vývoje výsadkářských sil a konkrétních jednotek. Důraz byl kladen na období druhé světové války a také na současnost. Na panelech byly četné dobové fotografie, zároveň byl i na každém panelu text informující v základních rysech o dané dějinné kapitole. Výstava připravená historiky VHÚ Jindřichem Markem a Janem Šachem na 22 panelech seznamovala návštěvníky s kompletní historií výsadkových jednotek, a to od předválečných let až po dnešek. Hned na prvním panelu byl připomenut nápis-motto na výsadkářské výcvikové základně Ringway u Manchesteru, která se stala za 2. světové války kolébkou československého výsadkového vojska. Zní: „Nedělej ze sebe hrdinu po prvním seskoku, protože jím nejsi, a neříkej, že to nic není, protože to něco je...“ Autoři textovou část expozice uvozují slovy: „Přestože současná Armáda ČR za oficiální zrod československého výsadkového vojska pokládá datum 1. října 1947, kdy byl v Zákupích u České Lípy pod velením majora Oldřicha Taláška vytvořen Peší prapor 71 „Československých parašutistů“, bojové tradice českých výsadkářů jsou mnohem starší a bohatší. Dokonce jdou i před výsadkové operace 2. světové války. Český důstojník již 3. října 1935 překonal světový výškový rekord v seskoku padákem. Vydejme se proto cestou příběhu mnoha generací mužů, pro které se červený baret stal závazkem odvahy, vlastenectví a chlapeckého kamarádství...“

c) Tobruk – příběh pěšího praporu

Vojenský historický ústav Praha připravil před Generálním štábem Armády České republiky na pražském Vítězném náměstí venkovní panelovou výstavu *Tobruk – příběh pěšího praporu*, která byla věnována bojům našich vojáků během druhé světové války v severní Africe. Vernisáž výstavy, jejímž autorem byl historik VHÚ Praha Tomáš Jakl, se konala v úterý 19. října 2021, ve dnech, kdy jsme si připomínali 80. výročí začátku bojů o Tobruk, jichž se Čechoslováci účastnili.

Expozice se skládala z 22 panelů, které textově a fotograficky přibližovali válečnou situaci na Blízkém východě, v Severní Africe a ve Středomoří od konce 30. let až po rok 1943. Jádrem bylo vykreslení bojů u severoafrického města Tobruk, respektive o tamní pevnost, kde českoslovenští vojáci odolávali útokům nepřítele. V letech 1941 a 1942 bylo svedeno v severolybijském Tobruku a jeho okolí několik bitev mezi britskou armádou a tzv. Afrikakorps, tedy německými a italskými jednotkami. Město bylo několikrát dobyto oběma stranami. V dubnu 1941 byl Tobruk obklíčen německo-italskými vojsky, území hájily britské a australské jednotky, které byly v říjnu 1941 vystřídány čerstvými silami. Mezi ně patřila i polská Samostatná brigáda karpatských střelců, již byl podřízen také 11. československý pěší prapor – Východní. Pro československé jednotky to byla největší válečná akce na Blízkém Východě a v Severní Africe. Československý pěší prapor pod velením Karla Klapálky o síle 643 mužů zde od 21. října do 10. prosince 1941 hájil nejvíce ohrožený západní úsek pevnostního perimetru. V bojích o Tobruk padlo 14 příslušníků praporu, 26 bylo těžce a 55 lehce zraněno.

Výstavy VHÚ Praha v elektronické podobě

Na internetových stránkách VHÚ Praha naleznete rubriku nazvanou REALIZOVANÉ VÝSTAVY: VIRTUÁLNĚ. V ní se již od loňského roku postupně představují v elektronické podobě výstavy, které VHÚ Praha připravil v minulých letech. Mnohé z nich byly k vidění například před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6, na Vítězném náměstí.

Rubrika REALIZOVANÉ VÝSTAVY: VIRTUÁLNĚ je k nalezení na hlavní stránce webu VHÚ Praha. Kliknutím na fotografii či název se vám otevře stránka s konkrétní výstavou, kterou si mohou zájemci ve většině případů prohlédnout buď ve formátu výstavních panelů, přesně tak, jak byly vytvořeny pro potřeby venkovního umístění, anebo ve formátu tiskové brožury, která byla k výstavě vydána. K prostému prohlížení mohou být vhodnější panely, k podrobnějšímu čtení textů se v některých případech hodí více tisková brožura. Textově se však oba formáty neliší, jde jen o odlišné grafické zpracování. V některých případech jde také o různý počet fotografií, jak to konkrétní plocha mediálního nosiče umožňovala.

Celý archiv již zveřejněných expozic je k dispozici také v hlavním menu, v sekci EXPOZICE – v rubrice Archiv výstav VHÚ.

9.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

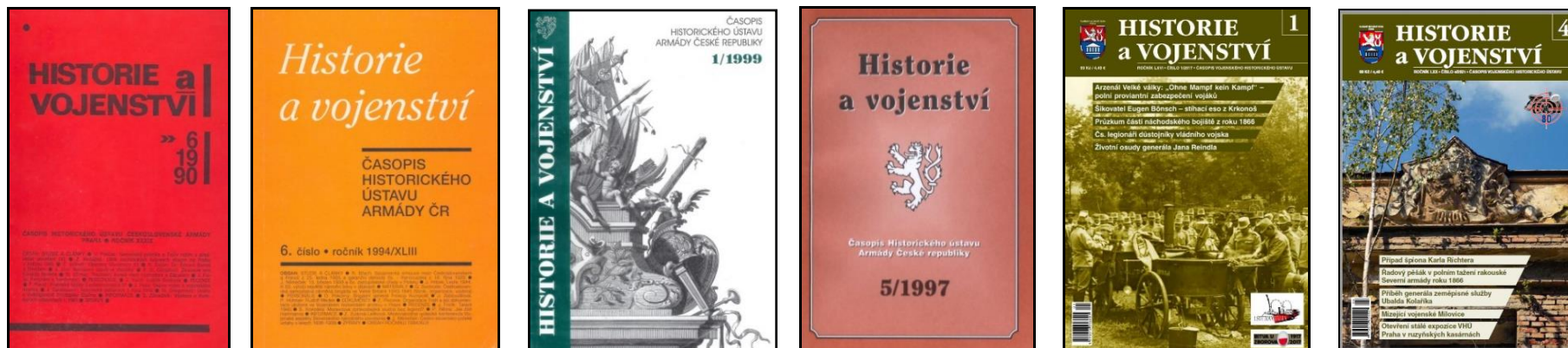
Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musí před případným publikováním projít recenzním řízením.

Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že “bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrtý, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami”. Byl rovněž vysloven požadavek “naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmkoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen”.

Bibliografie časopisu z let 1990-2021

Bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky dělená do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie.

STUDIE A ČLÁNKY		VOJENSKÁ HISTORIE VE FOTOGRAFIÍCH		STRÍPKY	
Samuel Beňa Jedna udalost, dva narativy. Středověká bitka při Thomaswaldau (Tomaszów Bolesławiecki) z roku 1488 v československé a maďarské historiografii 2/70		Red. a Prokop Tomek Mizelický vojenský Milovice 4/124		Jiří Plachý První třet Augustina Přeučila Celník Karel Curda 1/140 2/138	
Petr Janoušek Od Gorbáčova ke „Gorbymu“. Správa zahraničních vztahů Generálního štábu ČSLA/ČSA v letech 1989–1992 2/50		Z MUZEJNÍHO ŽIVOTA		NEKROLOGY	
Pavel Minarik Odsun sovětských vojsk z Československa 1989–1991 (1. část) 3/4		Michal Burian Restaurování fasády Armádního muzea Žižkov 1/106		Jan Brečka Vlastimil Schildberger (1962–2020) 1/142	
Odsun sovětských vojsk z Československa 1989–1991 (2. část) 4/24		Leoš Krejča Projekt „Posádková muzea pod záštitou VHU Praha“ v letech 2019–2020 1/108		Jiří Klůč Jarmila Halbrátová-Kaplanová (1924–2020) 2/140	
Jiří Plachý Poslední obránci protektorátu. Historie Dobrovolnické svatováclavské roty (březen–květen 1945) 2/4 Případ šplona Karla Richtera 4/4		Jiří Rajlich Hawker Hurricane konečně v České republice 3/132		Odeslí dva veteráni čs. zahraničních jednotek na Východě 3/144	
Jiří Rajlich Smrt komodora 3/36		PŘÍBĚHY SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ		Josef Müller (1920–2021) 4/136	
Karel Straka Prognóza války s Německem v názorech Vojenské kanceláře prezidenta republiky z Jara 1938 1/4		Jan Šýkora Rekordní letoun TeSt TST-9 Junior 2002 4/130		Jiří Plachý Bedřich Abeles (1925–2020) 1/142	
Prokop Tomek Život vedle Sovětské armády 1968–1991 2/30		Z RESTAURÁTORSKÝCH DÍLEN		Odeslí dva veteráni čs. zahraničních jednotek na Západě 2/141	
Jan Župančíč Proměny vojenské šlechty habsburské monarchie 3/72		Petr Moudrý Restaurování honosného rapiru 1/124		RECENZE	
MATERIALY		Restaurování větrovky 2/129		Jan Biederman Petr Corneij: Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka 1/145	
Matouš Holas Radový pěšák v polním tažení rakouské Severní armády roku 1866 4/74		Restaurování dvouručního meče 3/135		Jiří Louda : Coats of Arms of the Knights of the Order of the Garter – Erby rytířů Podvazkového řádu 2/143	
Tomáš Jaki Obrněné vlaky v Pražském povstání (1. díl) 2/86 Obrněné vlaky v Pražském povstání (2. díl) 3/82 Obrněné vlaky v Pražském povstání (3. díl) 4/48		Jan Šýkora Restaurování spirkových předmětů z podbírký Letecký materiál 1/116		Petr Blažek David Rendoer – Stuart Tootal: Shermany dobývají Evropu. Vzpomínky britského velitele tanku 1944–45 3/146	
Jiří Klůč „Přes spaleniště, přes krvavé řeky“. Hudba československých vojenských jednotek v 55SR mezi lety 1942–1943 1/36		INFORMACE		Manek Fišer Vojtěch Kessler – Josef Šrámek. Tváře války: Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků 1/146	
Pavel Kreisinger, Milan Vyhřídál Paul Sopka, budoucí velitel pankrácké věznic gestapa, v hledišti československých meziválečných bezpečnostních složek 3/122		Andrej Halada „Největší U-Boot muzeum světa“. Ponorka třídy Juliett 1/132		Pavel Kreisinger Matej Medvecký: Na prahu studené vojny. Československé vojenské vyzvědné spravodajstvo v letech 1945–1946 1/149	
Pavel Šrámek Hlavní velitelství československé branné moci na Východě na podzim 1938 1/68		Tomáš Jaki Museo Storico della Motorizzazione Militare 1/134		Petr Matějček Lamberto Ferranti: Iluzorní spojení. Role Itálie v procesu formování Československa 2/146	
Martin Veselý Čekání na Godota. Souvislosti náletu britského letectva na území Protektorátu Čechy a Morava v roce 1940 1/56		Vojenské historické muzeum Ozbrojených sil Republiky Kazachstán 3/142		Mihail Mujanovič Danijel Tatíč: Feldmaršal Svetozar Borojevič: Životopis přesučeného velkána 2/144	
PERSONÁLIE		XLVI. kongres Mezinárodní komise pro vojenskou historii v Athénách 4/146		Cabela – Josef Patač: Aretinova mapa českého království 3/149	
Prokop Tomek Příběh generála zeměpisné služby Ubalda Kolářika 4/92		Jaroslav Lánik Válečný rok 1941 2/135		Zuzana Bláhová-Sklenářová – Vojtěch Kessler: ... a proti těmto slovenským bratřím teď musím bojovat... Lužičtí Srbové v prusko-rakouské válce 4/148	
Pavel Večeřa Znamenný život Emila Šourka. Osudy důstojníka monarchie a republiky, předáka Vlaký a žurnalisty v protektorátu 1/78		Výstavy před budovou Generálního štábu v druhém pololetí 2021 4/142		Bohumil Planka Premysl Liška: Dobrodružství kriminalistické 3/148	
DISKUZE		Lukáš Kopecký Symbolický návrat brigádního generála in memoriam Josefa Pláka do vlasti 4/148		Klára Stanková Aleš Binar a spol.: Ozbrojené síly a československý stát 1/148	
Karel Straka Objektivně a polemicky o nové práci na téma československého zbrojního průmyslu meziválečného období 2/104		Leoš Krejča Výstava „Pro koho kvetou vlčí máky“ v brněnském komunitním centru pro válečné veterány 4/144		Miroslav Svoboda Václav Štěpánek: Deník nadporučíka c. k. armády z let 1914–1918. Obrázky českého důstojníka Hynka Doležala z balkánského bojiště Velké války 3/146	
ZBROJNÍ TECHNIKA		Tomáš Kykal O vojenské službě mnoha pohledy 3/140		Jan Šach Jiří Hlaváček: Vzestup a pád ČSLA? Vojenská profese v kolektivní paměti důstojnického sboru (1960–1970) 2/148	
Martin Dubánek Geneze vyzbroje obrněného transportéru OT-62 TOPAS 4/106		Tomáš Kykal a Marek Fišer Vojenské úmrtní matriky online – nenápadná databáze padlých, zemřelých a nezvěstných vojáků z první světové války 1/126		Prokop Tomek Jiří Křivánek: Na stráž míru. Jak to chodilo na vojné za časů reálného socialismu 3/147	
Tomáš Jaki Patent Františka Kopeckého na řidičské torpédo z roku 1906 2/126		Jiří Plachý Historické a námořní muzeum Istrie v Pule 2/133		Alena Filmelová – Roman Šter: Marie Ljalková a Vanda Biněvská. Československé legendy s odstřelovačskou puškou 4/149	
		(JP) Pomník zahraničním vojákům v Ivančicích Vyznamenání beskydských převaděčů 2/132 3/138		ANOTACE 1/151, 2/149, 3/150, 4/150	
		Red. STORM – nůž, který pomáhá 1/144 CZ 75 Tobruk 2/136		TAJEMSTVÍ DEPOZITÁŘŮ 1/152, 2/152, 3/151	
		Německý prezident Frank-Walter Steinmeier navštívil Národní památník hrdinů heydrichiady 4/142			
		Otevření stálé expozice VHU Praha v ruzyňských kasárnách a III. benefiční koncert pro Obranu národa 4/145			
		Jan Šima Lounské opevnění aneb Rekonstrukce objektu C-12/59/A-220z 1/136			
		Prokop Tomek „Sbohem, armádo!“ aneb 30 let poté 3/139			

CONTENTS OF THE ISSUES FOR 2021

ESSAYS AND FEATURES		MILITARY HISTORY IN PHOTOS		MISCELLANEA	
Samuel Beňa Two Narratives of a Single Event: The Case of the Medieval Battle of Thomaswaldau (1488) in Czechoslovak and Hungarian Historiography	2/70	Red. a Prokop Tomek Disappearing Military Settlement of Milovice	4/124	Jiří Plachý First penalty of Augustin Preußil Customs Officer Karel Curda	1/140 2/138
Petr Janoušek From Gorbachev to "Gorby": Foreign Affairs Administration of the General Staff of Czechoslovak People's Army/Czechoslovak Army Between 1989 and 1992	2/50	FROM MUSEUM LIFE		OBITUARIES	
Pavel Minářík Withdrawal of Soviet Troops from Czechoslovakia 1989–1991 (Part 1)	3/4	Michal Burian Facade Restoration of the Army Museum Žižkov	1/106	Jan Brečka Vlastimil Schildberger (1962–2020)	1/142
Withdrawal of Soviet Troops from Czechoslovakia 1989–1991 (Part 2)	4/24	Leoš Krejča "Regimental Museums Under the Auspices of the Military History Institute Prague" Project in the Years 2019–2020	1/108	Jiří Klůč Jarmila Halbátrátová-Kaplanová (1924–2020) Two Veterans of the Czechoslovak Army Abroad in the East Passed Away	2/140 3/144 4/136
Jiří Plachý The Last Defenders of the Protectorate. History of the Volunteer St. Wenceslas Company (March–May 1945)	2/4	Jiří Rajlich Hawker Hurricane Finally in the Czech Republic	3/132	Jiří Plachý Bedřich Abeles (1925–2020) Two Veterans of the Czechoslovak Army Abroad in the West Passed Away	1/142 2/141
The Espionage Case of Karl Richter	4/4	TALES OF OUR COLLECTION		REVIEWS	
Jiří Rajlich Death of a Geschwaderkommodore	3/36	Jan Sýkora The Record-breaking Aircraft TeST TST-9 Junior 2002	4/130	Jan Biederman Petr Cornej; Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka	1/145
Karel Straka Forecast of the War with Germany in the Views of the Military Office of the President of the Republic from the Spring of 1938	1/4	FROM THE CONSERVATORS' WORKSHOPS		Jiří Louda ; Coats of Arms of the Knights of the Order of the Garter – Erby rytířů Podvazkového řádu	2/143
Prokop Tomek Living Next to the Soviet Army 1968–1991	2/30	Petr Moudrý Restoration of a Sumptuous Rapier Restoration of an Air Rifle Restoration of a Zweihänder	1/124 2/129 3/135	Petr Bláček David Rendeš – Stuart Tootal; Shermaný dobyvali Evropu. Vzpomínky britského velitele tanku 1944–45	3/146
Jan Župančič The Transformations of the Military Nobility of the Habsburg Monarchy	3/72	Jan Sýkora Restoration of the Collection Items from the Airforce Materials Subcollection	1/116	Marek Fišer Vojtěch Kessler – Josef Šrámek. Tváře války: Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků	1/146
ARTICLES		INFORMATION			
Matouš Holas A Regular Infantryman in the Austrian Northern Army's 1866 Field Campaign	4/74	Andrej Halada "The Biggest U-Boot Museum in the World": A Juliet-class submarine	1/132	Pavel Kreisinger Matej Medvecký: Na prahu studené vojny. Československé vojenské vyzvědné spravodajstvo v letech 1943–1946	1/149
Tomáš Jakl Armoured Trains in the Prague Uprising (Part 1) Armoured Trains in the Prague Uprising (Part 2) Armoured Trains in the Prague Uprising (Part 3)	2/86 3/82 4/48	Tomáš Jakl Museo Storico della Motorizzazione Militare Military History Museum of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan The XLVI Congress of the International Commission of Military History in Athens	1/134 3/142 4/146	Petr Matějšek Lamberto Ferranti: Iluzorní spojení. Role Itálie v procesu formování Československa	2/146
Jiří Klůč "Across the Burned Land, Across the Rivers of Blood": The Corps of Drums of the Czechoslovak Military Units in the USSR Between 1942–1943	1/36	Lukáš Kopecký Symbolic Return of Brigadier General in memoriam Josef Prák to his Homeland	4/148	Mihad Mujanović Danijel Tatić: Feldmaršal Svetozar Borojević: Životopis prešućenoga velikana Dinko Čutura; Stjepan Sarkotić; poslijednji zemaljski poglavar Bosne i Hercegovine	2/145
Pavel Kreisinger, Milan Vyhliďal Paul Sopka, the Future Commander of the Gestapo Prison in Prague's Pankrác District, on the Radar of Czechoslovak Interwar Security Services	3/122	Leoš Krejča Exhibition "For Whom the Poppies Bloom" at the Brno Community Centre for War Veterans	4/144	Zdeněk Munzar Krieg macht Nation: Wie das deutsche Kaiserreich entstand Eva Novotná – Mírka Tröglová Sejtiková – Miroslav Čábelka – Josef Pataš; Aretinova mapa českého království Zuzana Bláhová-Skleňarová – Vojtěch Kessler: ... a proti těmto slováckým bratřím teď musím bojovat...; Lužičtí Srbové v prusko-rakouské válce 1866	2/144 3/149 4/148
Pavel Šrámek The Main Headquarters of the Czechoslovak Armed Forces in the Vyškov Region in the Autumn of 1938	1/68	Tomáš Kykal On Military Service from Many Perspectives	3/140	Bohumil Plánka Přemysli Liska: Dobrodružství kriminalistické balistiky	3/148
Martin Veselý Waiting for Godot. The context of the British air force air raids on the territory of the Protectorate of Bohemia and Moravia in 1940	1/56	Tomáš Kykal a Marek Fišer Military Registries of Deaths Online – An inconspicuous database of fallen, deceased and missing soldiers from the WWI	1/126	Miroslav Svoboda Václav Štěpánek: Deník nadporučíka c. k. armády z let 1914–1918 Obrazky českého důstojníka Hynka Doležala z balkánského bojiště Velké války	3/146
PERSONALITIES		Jaroslav Lánik Věch, Fear 1941 Exhibitions in Front of the General Staff Building in the Second Half of 2021	2/135 4/142	Klára Staňková Aléš Binar a spol.: Ozbrojené sly a československý stát	1/148
Prokop Tomek The Story of the Geographical Service General Ubald Kolarík	4/92	Jiří Plachý The Historical and Maritime Museum of Istria in Pula	2/133	Jan Šach Jiří Hlaváček: Vzestup a pád ČSLA? Vojenská profese v kolektivní paměti důstojnického sboru (1960–1970)	2/148
Pavel Veteřa Waisted life of Emil Sourek. Life story of a military officer who served both the Monarchy and the Republic, a leader of Vlájka (The Flag), and a protectorate journalist	1/78	(JP) The Memorial to the Members of the Czechoslovak Army Abroad in Ivančice A Decoration of Border-Crossing Agents from Beskydy	2/132 3/138	Prokop Tomek Jiří Křivánek: Na stráž míru. Jak to chodilo na vojně za časů reálného socialismu Alena Fímelová – Roman Štěr. Marie Jalková a Vanda Binešková. Československé legendy s odstřelovačskou puškou	3/147 4/149
DISCUSSION		Red. STORM – A knife which helps CZ 75 Tobrúk German President Frank-Walter Steinmeier Visited the National Memorial to the Heroes of the Heydrich Terror Opening of the Permanent Exhibition of the VHU Prague in the Ruzyně Barracks and the 3 rd Benefit Concert for the WWII Resistance Organisation Obrana národa	1/144 2/136 4/142	BOOKS	1/151, 2/152, 3/151
MILITARY TECHNOLOGY		Jan Šima Louny Fortification, or The restoration of the object C-12/59A-2202	1/136	SECRET TREASURES OF OUR COLLECTION	1/152, 2/152, 3/151
Martin Dubánek Genesis of the OT-62 TOPAS Armament	4/106	Prokop Tomek "Farewell, Army!" or 30 Years Later	3/139		
Tomáš Jakl František Kopecký's 1906 Patent for a Steerable Torpedo	2/126				

10. VYDAVATELSKÁ ČINNOST

10.1 MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA (VÝBĚR)

- FUKSA Ivan, PIRAMOVSKÝ Jiří, ŠÍMA Jan a kol. *Publikace Obrana Loun v roce 1938 – Příběh lounských řopíků*. První vydání. Červený Kostelec: Ing. Pavla Čermáková - Fortbooks nákladem Muzea československého opevnění z let 1936-1938 "Na Kočičáku", 2021. 63 stran. ISBN 978-80-907986-0-1.

10.2 ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH (VÝBĚR)

- BURIAN, Michal. *Restaurování fasády Armádního muzea Žižkov*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 106-107.
- FIŠER, Marek. *Vojtěch Kesler - Josef Šrámek: Tváře války: velká válka 1914-1918 očima českých účastníků*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 146-147.
- FIŠER, Marek; KYKAL, Tomáš. *Vojenské úmrtní matriky online - nenápadná databáze padlých, zemřelých a nezvěstných vojáků z první světové války*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 126-132.
- JAKL, Tomáš. *Obrněné vlaky v Pražském povstání. 1. díl*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 86-103.
- JAKL, Tomáš. *Obrněné vlaky v Pražském povstání. 2. díl*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 82-121.
- JAKL, Tomáš. *Obrněné vlaky v Pražském povstání. 3. díl*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 4, 2021, s. 48-73.
- JAKL, Tomáš. *Patent Františka Kopeckého na říditelné torpédo z roku 1906*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 126-128.

- JANOUŠEK, Petr. *Pozemková reforma na statcích francouzských státních příslušníků*. In: HORČIČKA, Václav a kolektiv. *Cizí páni na české půdě. Pozemková reforma v meziválečném Československu na statcích cizích státních příslušníků 1918–1939*. Praha: Agentura Pankrác, 2021.
- JANOUŠEK, Petr. *Od Gorbačova ke „Gorbymu“. Správa zahraničních vztahů Generálního štábu ČSLA/ČSA v letech 1989–1992*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 50–69.
- KREJČA, Leoš. *Projekt "Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha" v letech 2019-2020*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 108-115.
- KYKAL, Tomáš. *O vojenské službě mnoha pohledy*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 140-142.
- KYKAL, Tomáš. *Vojenské úmrtní matriky online - nenápadná databáze padlých, zemřelých a nezvěstných vojáků z první světové války*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 126-132.
- LÁNÍK, Jaroslav. *Válečný rok 1941*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2020, s. 135.
- LÁNÍK, Jaroslav. *Výstavy před budovou Generálního štábu v druhém pololetí 2021*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 4, 2021, s. 142-143.
- MUNZAR, Zdeněk. *Army of Potomac: kniha dotýkaná dvěma významnými vojevůdci*. In: *Historie a vojenství*. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 151-152.
- PLACHÝ, Jiří. *Bedřich Abeles (1925–2020)*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 142.
- PLACHÝ, Jiří. *Pomník zahraničním vojákům z Ivančic*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 132-133.
- PLACHÝ, Jiří. *Historické a námořní muzeum Istrie v Pule*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 133-134.
- PLACHÝ, Jiří. *Odešli dva veteráni čs. zahraničních jednotek na Západě*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 2, 2021, s. 144–142.
- PLACHÝ, Jiří. *Vyznamenání beskydských převaděčů*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 138.

- RAJLICH, Jiří. *Smrt komodora*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 36-71.
- RAJLICH, Jiří. *Hawker Hurricane konečně v České republice*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 3, 2021, s. 132-134.
- RAJLICH, Jiří. *Se Spitfirem nad Evropou. No 313 (Czechoslovak) Squadron RAF*. 2. Díl: Spitfire Mk.IIA. INFO Eduard, roč. 20, s. 131, leden 2021, s. 20-26.
- STRAKA, Karel. *Prognóza války s Německem v názorech Vojenské kanceláře prezidenta republiky z jara 1938*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 70, č. 1, 2021, s. 4-35.

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV

Vojenský historický ústav Praha

užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA

Vojenský historický ústav Praha

U Památníku 2, 130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov

U Památníku 2, 130 05 Praha 3 – Žižkov

Letecké muzeum Kbely

Mladoboleslavská ul., 190 00 Praha 9 – Kbely

Vojenské technické muzeum Lešany

Lešany u Týnce nad Sázavou, 257 42 Týnec nad Sázavou

Národní památník hrdinů heydrichiády

Resslova 9a, 120 00 Praha 2

ZŘIZOVATEL

Česká republika – Ministerstvo obrany

Tychonova 1
160 00 Praha 6

ZŘÍZENÍ

Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920.

ŘEDITELSTVÍ

Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele
Fax: +420 222 541 308
E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ

Telefon: +420 973 204 900

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY

Telefon: +420 973 204 951

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, ZÁPŮJČEK, DARŮ ČI VÝKUPŮ

Telefon: +420 973 204 903

KNIHOVNA VHÚ PRAHA

Půjčovna: +420 973 215 544

Fax: +420 973 215 917

E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Telefon: +420 973 204 924 (muzeum se aktuálně nachází v kompletní rekonstrukci)

LETECKÉ MUZEUM KBELY

Telefon: +420 973 207 500

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Telefon: +420 973 296 161

NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Telefon: +420 222 540 718